

Pol Mon Rom Wumb Połpu Kindim

*Pol Mon Połpu Rom Wumb Konu Ełe Kindim
Krais Nge Ek Se Andilmin Wumb Nge Kongun*

¹ Na Pol, Krais Jiisas nge kongun wu, mon połup ngond. Gos na ek se andil wu to tonu kindpi mundum. Mondpu kin, na kindang, Gos eim nge ek ka ei nip to tor kindmbii, nipi mundum.

² Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi pendim mił ei, eim ek nirim mił, eim nge ek keimi niłmin wumb, Gos nge ek ka mon ei, kun keimi mendpił nik.

³ Gos kingam Jiisas Krais, Gos nge ek ka eim kin nirim. Gos kindang opu mei wu teltim ei, eim king Deipis nge kupam noł, tilap ende ełe, tonu orum.

⁴ Eim Gos erang kin, noman tuk gui oł kun ka mołum ei, andan topu kin, peni ełe kindim. Kindpi kin, eim Gos nge kingam dinga sałim ei, Gos eim tukpu ełe erpi sipi, nga tonu konj sim. Jiisas eim sinim nge Owundu mołum. Gos eim Jiisas piipi kin, noman ka sinim ngum. Ngopu kin, Krais kin eim na ek se andil wu, nipi mundum. Mundang kin, wumb tilap eipi eipi, konu orung orung wumb pei, eim kin pii gii nik, ekii sik yi erngii.

⁵ Gos na to tonu kindang ei, Jiisas nge noman dinga ełe, na kongun ngum. Ngang kin, na eim ek nip, tor kindip kin, wumb orung orung wumb

tilap pei kopur, Gos nge ek ka pii gii nik, ekii sik erngii.

⁶ Ei enim yi mił ku, enim Rom wumb, Gos to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Krai nge wumb tilap ende puk mołmun.

⁷ Yi mił ku, na mon ei polup kin, enim Rom konu wumb pei ngond. Gos enim noman ka ngopu, enim to tonu kindpi mundang kin, eim nge wumb mułngii.

Nga sinim Erinjpin Gos kin, Owundu Jiisas Krai enim kin noman ka ngopu, nin noman emin ka ngumba.

Wumb Ka Piik, Prei Erik Gos Ngungii

⁸ Kumb se, na ek yi mił nimbii end. Na enim piip kin, na Gos Krai Jiisas kin ka piip ngond. Nimbil erang, wumb konu orung orung pei wumb ei piik kin, enim Jiisas Krai kin pii gii ninjing ei piinmin.

⁹⁻¹⁰ Gos piinim ei, na nipe ek ninj ei keimi. Eim piinim, na noman tuk gui ełe dinga kindip kin, eim kingam Jiisas nge ek ka nip, tor kindip nind. Eim piinim, na kunum kunum, enim Gos kin prei erip ngond. Na prei end ei, Gos eim noman ełe, kunum endi, na enim kin ombii ei, kapli Gos piinim, na ombii.

¹¹ Nimbil erang, na enim mołmun konu ełe, ombii ni piind. Na enim kin op, Gos Gui Ka epi ka na ngum ei, enim ngumbii. Ngamb kin, enim noman tuk ełe dinga peng, pii gii nik, dinga erik mułngii.

¹² Na ek pułe yi mił, na pii gii ełe, enim paki tumba. Nga enim pei pii gii ełe ei, na paki tumba

ku. Yi mił kunum endi, sinim ouni pii gii ei, dinga peng mułmun.

¹³ Na engnan noł, enim ei pii kun erngii ei, kunum kunum na enim mołmun konu ełe, ombii nip nip enj. Ba na andłam endi sinałim. Na yi ni piinj, enim wumb mołmun konu ełe, na kongun enj mił, mong tang, enim Jiisas kin pii gii ningii ku. Yi mił, wumb tiłap eipi wumb kopur pii gii ninjing ei, yi mił ku enim yi erngii.

¹⁴ Nimbił erang, na Jiisas epi endi na ngo pendim epi ei, orung kindip wumb pei paki tumbii. Wumb kopur Griik ek niłmin wumb ni, ek eipi niłmin wumb ku; wumb kopur noman ka wii seng, gerik piik niłmin wumb, nga wumb kopur noman ka sinerang kin, gerik piinarik mołmun ku. Wumb pei kin, na Gos nge ek ka ni tor kindip paki tumbii.

¹⁵ Yi mił peng, na noman tuk ełe dinga kindip, na enim Rom konu mołmun wumb yi ku, Gos nge ek ka, na enim kin ni tor kindip ngumbii ku.

Gos Nge Dinga Ei Eim Ek Ka

¹⁶ Yi mił, Gos ek ka ei na ni tor kindmbii ei, singambił sinand, mon. Nimbił erang, ek ka ei, Gos nge noman dinga yi erang wumb nii endi, Jiisas kin pii gii ningii wumb ei, Gos sipi orung simba. Kumb se Jura wumb, nga wumb tiłap eipi Griik wumb ku.

¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka ei, Gos nge oł kun ka ełim oł ei, peni ełe kindpi, sinim andan topu ngum. Ngang kin, ełe nge wumb pii gii ełe, tonu onum. Wang kin, nga pii gii ei, oł kun ka oł ei, tonu onum ku. Gos nge ek ka ok pułum ek ei, yi mił ninim.

“Wumb nii endi Gos kin pii gii nim kin, Gos wu ei kun ka pa nipi kin, nga erang konj kunum kunum mułmba.”

Gos Nge Popuł Kis Pii Gii Ninenjing Wumb Kin Ngumba

¹⁸⁻¹⁹ Yi mił, Gos nge noman popuł kis sipi, epin mołum konu ełe, mani mei peni ełe, wumb pei andan tum. Tang kin, wumb oł kis erik, nga oł kun ka pałim mił enarik. Nga Gos nge ek ka keimi ei to mani kindik enmin oł ei, Gos nge kumep kis ei, wumb tiłap ei kin tonu omba. Nimbił erang Gos oł kun ka ei, wumb pei andan tum ei yi mił; Gos nge oł kun ka eim peni ełe kindim ei, wumb piik kanik er mołmun.

²⁰ Kumb ok mendpił, Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ei, pepi wang kin, pe akip yi ku pałim. Wumb pei, Gos eririm epi peni ełe kindang kin, kanik piik enjing. Erik kin, Gos nge oł kun ka ni, noman dinga ei piilangin kin, ba Gos kineniłangin mon. Yi mił erang, wumb pei en enim mong kis kanim kanim enjing; ba Gos kumb ełe, koi enerngii mon. Erik kin, sin mong ei piinanmin, pa ninerngii mon.

²¹ Nimbił erang, wumb pei Gos mołum ei piilmin; ba wumb ei, en enim Gos embe ambil tonu kindnenjing kin, Gos ei Gos owundu mendpił ni piinarik kin, Gos kin noman ka piik ngonalmın ku. Wumb en enim noman ełe, wulu pupu kun pinerang kin, nga en enim noman tuk ełe, oł kis piki topu emii er pałim.

²² Wumb en enim nilkeng sik, yi ninmin, ‘Sin noman ka wii pałim,’ pa ninmin: ba en enim

noman ɛɛ, kun pinernang kin, wulu pang nik moɓmun.

²³ Nga wumb en enim, Gos tiɓang owundu ka wii saɓim ei, kulermba; ba konj kunum kunum muɓmba. Gos eim kin buɓ ngok, eim embe ambilk tonu kindnenjing mon. Ba en enim, Gos aki tok ya mani mei epi ku ni, ond ni, wu kuɓngii miɓ ni, kei miɓ ni, ka miɓ ni, wembii miɓ ni, epi wii ombu gos kend miɓ erik, ambiɓ tonu kindik, men tok ngok enjing.

Oɓ Kis Kanim Kanim

²⁴ Yi miɓ erang, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman tuk noman ɛɛ, erngii enjing oɓ kis kanim kanim pei ei, erangin nim. Wumb ei, en enim nge ngenj ɛɛ oɓ kis penj muɓum oɓ ei, en enim kin yi enjing.

²⁵ Nimbiɓ erang wumb ei yi miɓ ku, Gos nge ek ka keimi ei si kindik, nga en enim ek kend tok piik enjing? Wumb ei Gos epi erim epi ei embe ambiɓ tonu kindnjing; ba wumb ei, Gos mendpiɓ moɓum puɓwu eim buɓ ngok, embe ei ambiɓ tonu kindnenjing mon. Gos Owundu eim epi kanim kanim puɓwu, sinim wumb sinim Gos eim embe kunum kunum ambiɓpi, tonu kindmin ei keimi mendpiɓ.

²⁶ Yi miɓ erang, wumb yi miɓ enjing, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman ɛɛ erngii enjing oɓ kis penj kanim kanim pei enjing. Erik yi miɓ ku, amb kopur en enim wenjing kin si kindik kin amb eipi kin oɓ kis penj muɓum ei enjing; ba en enim oɓ kun pim miɓ enenjing mon.

27 Pe nga wu kombur yi mił enjing ku, wu kopur oł kun ka mił enenjing mon. Wu kopur ei en enim nge embnjing ei si kindik, nga wu kopur eipi kin, oł kis penj mułum oł ei enjing. Wu kopur ei, en enim noman tuk ełe, dup mił gur neng kin, oł kis kanim kanim pei penj mułum ei enjing. Yi mił oł kis enjing wumb ei, Gos kumbii kis owundu ngang singii.

28 Nimbił erang wumb ei, Gos nge oł kun ka ei noman ełe ambił gii ninarik. Nga ekii sinarik enjing wumb ei, Gos kanpi, wiik topu mułang kin, en enim noman ełe erngii enjing oł kis kanim kanim penj mułum oł ei enjing.

29-31 Wumb pei noman tuk ełe, oł kis kanim kanim piki topu mułum. Wumb ei oł kun enarik; wumb eipi kin oł kis erik; wumb eipi nge epi ei, noman dinga kindik simin ni piik; wumb eipi kin opu orung erik; wumb eipi epi pei sałim wumb ei kin, kis piik, wumb eipi to konduk; wumb eipi kin ek mił erik; wumb eipi kin ek kend tok epi sik; nga wumb eipi kin noman tuk dinga kis piik ngok; wumb eipi kin ek kis dinga nik erik; wumb eipi kin ek poł kis tok ni ngok; Gos kin noman kis piik, opu orung erik ngok, ek dinga nik; nga wumb en enim embe ambił tonu kindik; wumb en enim noman ełe sin sinim wumb ka wii pa nik; nga nipe oł kis kanim kanim pei konj ermin ni piik; wumb erinjing menjing noł ei nge ek piik kin, ekii sinenjing ku. Wumb en enim noman ka pinałim mon. En enim oł keimi ermin niłmin; ba ei kapłi enałmin mon. Nga wumb en enim miyem ende wumb kin kaimb sinałmin mon. Nga wumb eipi kin noman ka piik ngonałmin mon ku.

³² Wumb pei, Gos nge lo ek dinga ei piilmin lo ek dinga ei, yi mił ninim. Wumb ni endi, oł kis yi nge enjing kin, wumb ei kolk kin, Gos kin kumep kis singii. Ba wumb en enim, epi kis kanim kanim pei er pangin kin, nga wumb eipi oł kis yi ku erangin kin, en enim ka piinmin ei, oł kis mendpil palim.

2

Gos Nge Kos Piimba Konu Kun Ka Mendpil Salim

¹ Yi mił erang, enim Jura wumb pei, wumb eipi kin kos erik ngok enmin ei, na enim endeim endeim kin ek nip ngond. Ni ninim oł kis en ei, koi enenjii mon. Enim piinmin, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Ele nge, en enim ekii se kos singii. Nimbił erang, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Nga ni ninim oł yi nge elin ku.

² Nga sin Jura wumb piinmin ei, Gos kos owundu kun ka palim mił ermba. Wumb ei oł kis enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba.

³ Nga enim Jura wumb en enim wumb eipi kin, kos erik ngonmun; ba en enim oł kis yi mił enjing ku. Enim nipe ni piinmin? Enim Gos nge kos owundu ei si kindik kin, orung puk, wii mułngii min?

⁴ Pe nga enim nipe ni piinmin? Gos nge noman ka wii owundu enim ngonum ei, Gos enim kin kunum olt kinan kis kui er mołum. Nga Gos enim kin kumep kis sikir ngonanim mon. Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei erang

kin, enim noman ei to ak tungii nge erim ei, enim piinanmin min?

⁵ Ba enim nge noman tuk ei, kom ku mił dinga palim. Peng kin, enim noman tuk ełe to ak tunenjing. Ełe nge, Gos kunum owundu kunum ełe, Gos popuł kis sipi kin, nga kos owundu kun ka er ngopu, konu peni ełe kindpi ermba ei, enim dup konu kumbii kis owundu singii.

⁶ Sik kin, yi mił wumb nii endi nipe oł enjing mił oł ei nge, Gos mok topu kumep ngumba.

⁷ Wumb kopur en enim oł kun ka minj erik punmun. Nga en enim Gos nge tiłang owundu ka wii ei, kongun dinga erik kin, kur kanik singii. Sengin kin, Gos wumb ombu nge embe ambil tonu kindmba. Nga wumb ei, noman konj kunum kunum konj mułmun ei, kur kanik kin, singii ku. Wumb ei, Gos noman konj kunum kunum ei ngumba.

⁸ Ba wumb kopur en enim ngenj ełe, noman kulk kin, Gos nge oł kun ka ei ekii sinarik kin, buł ngok enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. Gos eim jiki pang kin, popuł kis sipi, kumep kis wumb ei kin ngumba.

⁹ Kunum ełe, wumb pei oł kis enjing ei, ngenj kumbii kis kin, oł embin tui kis ei, enim kin tonu omba. Kumb se Jura wumb, nga ekii se tiłap eipi wumb, oł kis enjing wumb ei minj, kumep kis singii.

¹⁰ Ba wumb nii endi, oł kun ka ełmin wumb ei, Gos nge tiłang owundu ka wii ni, eim noman emin ka ei ni, nga embe owundu tonu kindiłim ei, Gos wumb ombu kin ngumba. Kumb se Jura wumb tiłap, nga ekii se, torung wumb tiłap eipi oui

ngumba ku.

¹¹ Gos nge ningil eġe, wumb pei kanpi kin, su ende miġ kindim.

¹² Yi miġ erang, torung tiġap eipi wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing. Sinarik kin, Gos lo ek ei piinarik mulnjung wumb ei, en enim oġ kis enjing wumb ei, Gos kos piipi, en enim sipi kin, dup konu eġe kindang, am pungii. Ba Jura wumb tiġap ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinjing. Ba wumb ombu, oġ kis enjing wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum wumb ei kin, Gos kos owundu piimba.

¹³ Yi miġ erang, wumb nii endi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piinjing; ba ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kun ka moġmun wumb ei ninermba mon. Ba wumb Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sik erngii wumb ei, Gos wumb kun ka moġmun wumb nimba.

¹⁴ Yi miġ wumb tiġap eipi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing; ba en enim noman eġe, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sinimin kunum ei, wumb en enim lo ek endi pinalim; ba en enim noman tuk eġe, lo ek miġ peng kin, en enim nipe oġ erngii ei piilmin.

¹⁵ Yi miġ wumb en enim eġmin oġ ei, peni eġe andan tang kin, Gos lo ek wumb kongun erngii miġ, en enim noman tuk eġe Gos mon poġ pendim. Pindang kin, wumb en enim noman tuk gui eġe, yi miġ ku peni eġe, andan topu, keimi nipi ngoġum. Nimbiġ erang, en enim noman tuk eġe, ak mak erpi; nga kunum endi, en enim kos erpi ngoġum. Nga kunum endi, en enim enjing oġ ei kapli nipi ngoġum ku.

16 Ei yi mił peng kin, Gos ek ka yi mił ninim. Gos kunum owundu tonu omba kunum ełe, Krais Jiisas kin kos owundu piimba. Ei epi kanim kanim wumb pei noman tuk ełe, koi er palim epi ei kos piimba. Na Pol Gos ek ka ei ni tor kindind.

Jura Wumb Tilap Lo Ek Ei Kapli Paki Tumba Ni Piłmin

17 Ba enim yi mił ninmin, “Sin Jura Wumb.” Nga enim lo ek ambił gii ninjing kin, ei en enim Gos kos owundu paki tumba, ni piinjing. En enim embe ambił tonu kindik kin, sin sinim Gos nge wumb mołmun, ningii.

18 Enim Gos nge noman ełe piłmin. Nga enim oł kun ka mił, kapli ninjing ku. Nimbil erang Gos lo ek ełe, enim piik sik, poru ninjing.

19 Nga enim yi mił ni piłmin, sin lo ek ełe, sin ek keimi pułe ei, sipin poru ninjpin. Nga sin kapli ei, ningil tumbun mołum wumb, andlam kun ka andan to sipmin. Nga en enim yi mił ni piinmin wumb ei, emii palim konu ełe mołmun wumb ei, sin tilang mił, andlam andan to sipmin, ni piinmin.

20 Nga enim wumb noman kun pinalim wumb kin, wumb kangi ambił kembis kin, ek mon andan tok ngołmun wumb mołmun. Enim piłmin, Gos lo ek ei ek keimi ni, noman dinga tuk palim ek ei, piłmin.

21 Nga enim wumb eipi, ek mon andan tok ngołmun; ba en enim kin, ek mon ei, andan tok ngołmun min? Kunum ełe, enim lo ek ei ni tor kindinmin ei, enim wumb eipi nge, epi waning

sinerngii pa niłmin; ba en enim, wumb eipi nge epi waning siłmin min?

²² Nga enim lo ek endi yi mił niłmin. Wu eipi nge embnjing ei, enim wu eipi ngunduk enerngii, mon niłmin; ba en enim wu eipi embnjing ngundulmun! Nga enim ek kend gos ei, wumb men tołmun ei, enim noman kulermin mon, niłmin; ba enim wumb nge men ngii ek kend gos epi yi mił waning siłmin min?

²³ Nga en enim embe ambił tonu kindik kin, ek yi mił niłmin. Sin Gos lo ek ei sinjpin; ba enim Gos lo ek ei ekii sinałmin mon. Ełe nge, enim Gos embe to kis erik ełmin!

²⁴ Nimbił erang, Gos ek ka kumb ok pułum mił yi ninim, “Enim Jura wumb Gos kin oł kis enjing oł yi nge, wumb tiłap eipi oł ei kanik kin wumb ei, Gos kin ek kis nik, ek buł ambillk, yi ełmin.

²⁵ Yi mił, enim Jura wumb Gos lo ek ei piik, ekii sinjing kin, kapli enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe kun pimba. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing kin, kapli enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe ei wii mił pimba.

²⁶ Yi mił, wumb tiłap eipi wumb nii endi, ngenj kopsik ełmin oł ei enałmin; ba Gos lo ek ei ekii sinjing, kapli Gos wumb ei kanpi kin, yi mił enim nge Jura wumb mił, ngenj kopsik ełmin oł ei, ende mił ni piim.

²⁷ Keimi, enim Jura wumb Gos lo ek ełe, enim piik sinjing. Nga enim ngenj kopisnjing ku. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing mon. Nga wumb tiłap eipi wumb ngenj kopisnenjing wumb ei, Gos lo ek ei keimi ekii sinjing kin, wumb en enim enjing oł ei, enim Jura wumb kin kos erik ngungii.

²⁸ Wumb nii endi, eim noman tuk eġe, Jura nge wumb tilap keimi miġ mulerim kin, wumb ei Jura wumb mendpiġ mon. Nga ngenj kopsik eġmin oġ ei, ngenj torung eġe epi mendpiġ, mon ku.

²⁹ Ba wu endi eim noman tuk eġe, Jura wu muġum kin, wu ei Jura wu mendpiġ muġumba. Nga ngenj kopsik eġmin oġ ei, noman tuk eġe epi ei, lo ek eġe mendpiġ mon. Epi ei, Gos Gui Ka eġe epi moġum. Wumb endi oġ yi miġ erim kin, wu ei wumb ningiġ eġe, wu num mulermba mon; ba Gos ningiġ eġe wu num muġumba.

3

Oġ Kis Ei Erpi, Oġ Kun Ka To Mani Kindnermba, Mon!

¹ Jura wumb erpi, wumb tilap eipi wumb ei, to mani kindinmin miġ nenj? Nga nipe epi ka endi erpi, Jura wumb ngenj kopsik eġmin oġ ei tonu oġum?

² Kawukeiya! Pe Jura wumb, Gos kin epi kanim kanim paki tang kin, pei sinjing. Kumna mina ei yi miġ, Gos eim nge lo ek ka ei, Jura wumb ngang kin, tep ka erik muġngii nipi ngurum.

³⁻⁴ Nimbiġ erang, Jura wumb kopur Gos kin pii gii ninenjing. Ba en enim oġ kun pinaġim miġ ei erik kin, Gos nge oġ kun ka ei, to mani kindngii min? Ei mon mendpiġ. Gos endeim mendpiġ, ek keimi kun ka kunum kunum niġim. Ba wumb pei ek kend tok niġmin. Gos ek ka kumb ok mon poġ pendrim ek ei, yi miġ ninim,

“Nim Gos ek niġin ei, ek keimi kun ka paġilim.

Peng kin, wumb nim kos erik ngunjung

kin, kapli nim dinga angkin kin, kos kun ka erkin poru ninji.”

⁵ Ba nipe mił sinim oł kis elmin oł ei erang kin, Gos oł kun ka mołum ei, andan tang kenmin min? Sinim nipe ek nimin? Ek ei Gos oł kun ka enarpi kin, sinim kin kumep kis kun pinałim mił ngumba min? Na wumb endi mił ya mei wu, noman ele ekii sip ek yi nind.

⁶ Ei mon mendpił! Pe Gos eim kun ka mulerim kin kapli nga eim nipe mił erpi, ya mei wumb pei kos owundu piipi, mok topu, eipi eipi kindmba?

⁷ Ba na nam ek kend top ninj kin, kapli Gos nge ek keimi mendpił ei peni ele tor omba. Ele nge, Gos nge embe owundu ei, owundu mendpił tonu omba. Nimbił erang na wu oł kis el wu? Nga nipe na kos piip kumep kis ngang simbii?

⁸ Pe sinim ek yi mił nimin? “Kapli sinim oł kis eramin nemin kin, kapli oł kun ka ei, tonu omba.” Kapli oł ei sinim ermin min? Wumb kombur sin kin ek buł morung ninmin wumb yi ninmin; ba ei ek kend to ninmin. Wumb ei en enim dup konu kumbii kis ei kapli singii. Ei oł kun ka mendpił.

*Wumb Endeim Eim Kun Ka Mulałim Mon;
Wumb Pei Oł Kis Elmin*

⁹ Pe nga sinim nipe ni piinmin? Pe sinim Jura wumb tiłap mołpun kin, wumb tiłap eipi ei to mani kindmin min? Ei mon mendpił. Nimbił erang na ek yi mił nip poru ninj. Sinim Jura wumb tiłap ni, wumb tiłap eipi ouni pei, oł kis dinga ei ambił gii nipi to mani kindang mołmun.

¹⁰⁻¹³ Gos ek ka kumb ok pultum ek ei yi mił ninim.

“Wu endi oꞗ kun ka elim wu endi molalim, mon mendpiꞗ! Wu endi Gos nge oꞗ kun ka ei, piinalim mon. Nga wu endi Gos moꞗum ni piipi kin, kur kinalim mon ku. Wumb pei Gos nge oꞗ kun ka ei buꞗ ngunjung. Ngok kin, en enim Seisen nge andꞗam kis eꞗe punjung. Wumb endeim eim oꞗ kun ka enerim mon. Wu endeim mendpiꞗ miꞗ mon. En enim num goltum ei, wumb kuꞗii kui tonmun tukpu eꞗe, aki miꞗ to salim. Wumb en enim gupu anmbiꞗ eꞗe, wumb eipi kin ek kend tok ngoꞗmun. En enim gupu ngenj mandring eꞗe, wumb kin am ek kis mendpiꞗ tuk salim ei, wembii kis kum keming miꞗ, wumb to konduꞗum epi ei, yi miꞗ elmin.

14 Wumb en enim gupu eꞗe, ek miꞗ enmin ni, ek kis penj moꞗum ei, en enim kin piki topu moꞗum.

15 Wumb en enim sikir puk kin, wumb eipi to kundangin kin, miyem kui ba nge punjung.

16 Wumb en enim konu orung orung punjung konu eꞗe, wumb eipi to kis monduk kin, ngenj kumbii kis ngunjung.

17 Wumb en enim noman emin ka seng molk kin, pungii nge oꞗ ei, enalmin mon.

18 Wumb en enim Gos kin mund mong kularik kin, Gos kin pii kun enarik kin, nga Gos nge embe ambii tonu kindnalmin ku.”

19 Pe sinim yi ni piinmin. Gos lo ek ei, Jura wumb ni ngurum ei, wumb nii endi Gos lo ek ei piik kin, mandring mulk wumb ei kin nirim. Yi miꞗ neng kin, wumb endeim kapli yi ninermba, ‘Nam wumb kun ka mendpiꞗ moꞗ,’ ninermba

mon. Ba wumb ya mani mei ele wumb ei, Gos ningil ele ol kis kun ka pinalim mil ol ei, pei enjing. Wumb ei, Gos kin kumep kis singii.

²⁰ Nimbil ol erang wumb endi eim Gos lo ek nirim mil erpi, ekii sipi kin, Gos ningil ele wu kun ka mulermba mon. Nimbil erang, Gos lo ek ele ei, sinim pei ol kis elmin ol ei, andan to tor kindnim.

Gos Kin Pii Gii Ninjing, Wumb Kun Ka Molmun

²¹ Ba pe Gos nge ol kun ka ol ei, peni ele tor wang kin, wumb pei keningii nge om. Ei nge lo ek ele kin ekii sipi onerim mon; ba andlam eipi mil om. Yi mil ku, lo mon ek ei nin, Gos nge ek mon ni, tor kindilmin wumb ei kin ouni Gos nge ol kun ka ol ei nge, ek kun ka ni tor kindilmin.

²² Gos ol kun ka ei yi mil, wumb nii endi Jiisas Krai kin pii gii ninjing kin, Gos wumb ei kin kun ka molmun wumb, ni kaninim. Jiisas wumb pei eim kin pii gii ninjing wumb ei Gos ek yi mil nim. Nimbil erang wumb pei Gos ningil ele, wumb eipi eipi mil molaamin mon; wumb ei ende mil molmun.

²³ Nimbil erang wumb pei ol kis minj erik kin, nga sinim Gos nge ol kun ka tilang owundu ei sin sinim kin kapli enermin mon. Sin sinim Gos kin mandi molaamin mon ku.

²⁴ Ba Gos wumb pei eim kaimb sipi, noman ka ngopu erim ei, wumb Gos epi ka wii ei top enenjing mon; Gos wii ngum. Ei nge Krai Jiisas sinim eim kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim sipi, orung sim.

²⁵ Gos Jiisas Krai sinim kin ya mani mei ele kindim. Kindang opu kin, Jiisas eim ond peri ele

kolpu, eim miyem bein topu, sinim wumb ol kis enjpin ol ei, kil ngopu, si kindmba nge om. Ele nge Kraiss kin pii gii ninjing wumb ei mendpił, kil ngopu sipi orung sim. Seng kin, eim ol kun ka sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kumb ok Gos eim wumb ol kis enjing ei, Gos kanpi kui erpi, wiik topu kunum olt kinan mołum. Nimbił erang Gos eim wumb ei eim kin, noman ak tungii min mon ni piipi kin, kui er mołum.

²⁶ Ba pe Gos nge ol kun ka ele ei peni ele kindpi kin, sinim mei wumb andan tum ei nge sinim piinmin. Piipin kin, Gos eim mendpił kun ka mołum. Pe nga wumb nii endi Jiisas kin pii gii ningii ei, Gos wumb ei kin, yi ku 'Kun ka mołmun wumb' nimba.

²⁷ Pe nga nipe epi endi pim kin kapli sin sinim embe ambił tonu kindmin? Ei epi endi mon; Gos epi endi ei ondu ngopu poru nim. Nipe epi endi ei ondu ngum? Lo ek ele ekii sinmin ei min? Ei mon mendpił! Yi mił peng kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing ei, epi ei nge mendpił.

²⁸ Ba sinim yi mił ni piilmin. Wumb endi Jiisas kin pii gii ningii ele mendpił, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun' nimba. Ba wumb Jura lo ek ele mendpił, ekii sik erngii ele mon.

²⁹ Mine Gos ei, Jura wumb tilap nge mendpił, Gos min? Gos ei, wumb tilap eipi nge, Gos yi ku min? Ei keimi, Gos ei wumb tilap eipi nge Gos ku.

³⁰ Yi mił keimi, Gos endeim mendpił mołum. Gos eim kapli erang kin, Jura wumb ni, wumb tilap eipi pei ouni, Gos kingam Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun wumb,' nimba.

³¹ Yi mił peng piipin kin, sinim Jiisas kin pii gii ninim oł ei, Jura lo ek ei, to mani kindmin min? Ei mon mendpi! Ba puł eipi yi mił, sinim pii gii niłmin oł ei, Jura lo ek ei keimi nipin kin, ambił gii ninim.

4

Gos Eiparam Oł Kun Ka Elim Wu Nim

¹ Pe nga sinim nge kupenjpin Eiparam ok mułum wu ei, sinim mołmun mił yi mułum. Yi mił peng kin, sinim eim kin nipe ek ninim?

² Yi mił, keimi Eiparam lo ek ełe ekii siłim pim kin, kaplı ełe nge eim, wu kun ka tonu opu mułum ei, eim kaplı eim embe ambił tonu kindmba. Ba Gos ningił ełe, eim embe kaplı ambił tonu kindnermba mon.

³ Yi mił, Gos ek ka ei nipe ek mił ninim? “Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge Gos Eiparam wu kun ka mołum,” pa nirim.

⁴ Pe nga wumb nii endi kongun ermba ei, eim kumep simba kumep ei, epi ka wii endi wii sinermba mon. Ba kumep ei, eim kongun erim mił, kumep sim.

⁵ Ba wu nii endi lo ek ełe kongun enerim ba wu Gos kin pii gii nirim wu ei, Gos eim wu ei oł kis erim wu ei oł kun ka elim wu nimba. Nimbił erang wu ei, eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos wu ei je kun ka nipi mundrum.

⁶⁻⁸ Yi mił ku wu endi lo ek ełe ekii sinerim; ba Gos wu ei kin wu kun ka nimba. Deipis wu ei kin yi mił nirim ku. Deipis wu ei ka piyangli nirim. Deipis yi mił nirim, “Gos wumb pei oł kis kil ngopu si kindpi pandi tum wumb ei ka

piingii. Gos Owundu wu endi kin oł kis pinerim kin wu ei eim ka piyangli,” nirim.

⁹ King Deipis ok nirim ek ka ei, wumb nii endi ka piingii ei, Jura wumb tilap ngenj kopsik ełmin wumb ei kin, mendpił ngumba min? Min orung wumb tilap eipi wumb ngenj kopsinarik ełmin wumb ei kin, ouni ka piik singii ku min? Sinim pii kun ermin! Sinim yi nipin nipin enjpin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos Eiparam kin kun ka elim wu nipi mundrum.

¹⁰ Kunum nenj Gos Eiparam kin wu kun ka nirim? Kunum ełe eim ngenj kopisnerim kunum ei, min eim ngenj kopsim kunum ei min? Keimi, eim ngenj kopisneririm kunum ei Gos Eiparam kin ‘Wu kan ka’ nirim.

¹¹ Eiparam ok Gos pii gii nirim. Nirim ełe nge, Gos eim kin kun ka nipi mundum. Mundang kin, jep oł wumb keningii ni epi eim ekii se ngenj kopsim. Pe nga Eiparam sinim wumb Gos kin pii gii nik kin, ngenj kopisnenjing wumb ei nge kupenjpin. Yi mił ku, sinim Gos kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos sinim kun ka mołmun wumb pa nimba.

¹² Eiparam eim wumb ngenj kopsik ełmin wumb ei nge, kupenjing mił mołum ku. Ba nga wumb ngenj kopsiłmin ei nge minj mon. Eiparam eim ok Gos kin pii gii nipi kin, ekii se ngenj kopsirim. Wumb ngenj kopsik ełmin wumb ei kupenjing, Eiparam ok erim mił ei pii gii nik kin, ekii sik enjing ku.

Wumb Gos Kin Pii Gii Ninjing Ełe Nge Ok Gos Ngumbii Nirim Epi Ei Ngang Singii

¹³ Yi mił, Gos eim Eiparam kin kupam noł ok ek dinga nipi ngumbii nirim ei, ya mani mei pei ngumbii nirim. Gos ek dinga Eiparam kin nirim ek ei, lo ek ełe tonu onerim mon! Ba Eiparam Gos kin pii gii nirim ei nge, Gos Eiparam wu kun ka nipi mundum. Yi mił peng kin, Gos eim Eiparam kin dinga ek nirim mił yi eririm.

¹⁴ Ei yi mił, wumb pei lo ek ekii siłmin wumb ei, Gos epi dinga nirim epi ei singii kaplı, ba pii gii ei wii mił, pimba. Nga yi ku, Gos Eiparam kin ek dinga nipi pendrim ek ei, wii mił pimba ku.

¹⁵ Ei yi mił peng kin, Gos lo ek ei erang kin, Gos nge popuł kis wumb kin tonu omba. Ba lo ek endi pinelang kin, kaplı wumb endi lo ek endi to kis enim pa ninelangin mon.

¹⁶ Yi mił erang kin, puł ełe nge wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Gos epi ngumbii nirim mił epi ei, ngumba. Ngang kin, Gos eim ek dinga nirim mił epi ei, Gos nge noman ka ngołum ełe nge mendpił, keimi tonu omba. Ełe nge mong keimi ek dinga ni pendrim ek ei, dinga peng kin, Eiparam kupam noł pei kin ekii se tonu omba. Ełe nge lo ek ekii sik ełmin wumb ei nge minj mon; ba wumb pei, Eiparam kin ekii sik kin, Gos pii gii niłmin ełe nge mendpił. Eiparam eim sinim pii gii ninjpin wumb ei nge kupenjpin mendpił mołum.

¹⁷ Yi mił, Gos ek ka ok ni pendrim mił, yi nim. “Na nim Eiparam wumb tilap eipi eipi pei ernjing mił, enim se mundunj,” pa nirim. Ek dinga nipi pendrim ek ei, Gos ningił ełe dinga palim. Peng kin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos wumb kulnjung wumb ei nga si kindang kin, konj molk kin tonu ongii nge Gos. Gos ek neng kin, ełe ok

sinerim epi ei, Gos ek piik kin, eġe tonu onjung.

¹⁸ Eiparam eim wu tukui ni, kangil endi mengnermbii ni piinerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi, kui er muġang kin, Gos ek keimi ok nirim miġ ei, tonu omba ni piirim. Yi miġ, wumb andġam kanik poru ninjing ei miġ, Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim nge kui er muġang kin, Gos ek nirim miġ, eim kapġi ermbe. Pe Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos ek yi nirim miġ, “Nim nge kupanim noġ pei, yi miġ tonu ongii.”

¹⁹ Nga Eiparam eim kung ngii pei 100 miġ muġum ei, eim wu tukui mendpiġ moġpu kin, eim ngenj kuġmba miġ erim. Nga ambim Sera yi ku tukui moġpu kin, ngenj kuġmba miġ erim ku; ba Sera eim kangil endi mingnerim mon! Eiparam eġe nge ni piipi kin, ba eim Gos kin pii gii dinga peng kin, wakin tunerim mon.

²⁰ Nga Eiparam Gos ek dinga nipi, pendrim miġ ni piipi kin, eim noman taġ pinerang kin; eim pii gii ei ouru neng kin, wakin tunerim mon. Yi erang kin, Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nipi kin, eim Gos kin noman ka piipi kin, Gos embe ambil tonu kindim.

²¹ Nimbil erang, Eiparam eim noman dinga piirim ei, Gos ek keimi dinga nirim miġ ei, kapġi keimi ekii se ermbe ni piirim.

²² Yi miġ erang kin, Gos Eiparam kin ek yi nirim, “Nim wu kun ka moġun.” Eġe nge Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim.

²³⁻²⁴ Ba ek ei, Gos nge ek ka eġe Eiparam kin ni piirim. “Eim wu kun ka moġum,” ni piirim. Ba Gos ek ka ei Eiparam kin mendpiġ ninanim mon. Ba Gos ek ka ei sinim kin ouni ninim. Sinim nge

pii gii ei, Gos eim Jiisas sinim nge Owundu tukpu ele, nga konj tonu sim. Ele nge Gos ni piipi kin, sinim wumb kun ka elmin wumb ni piirim ku.

²⁵ Yi piipi kin, Gos Jiisas sinim kin, ya mani mei ele kindang opu kin, ond peri ele kolpu kin, nga eim miyem sinim ol kis enjpin ei kil ngum. Gos nga Jiisas sipi tonu seng kin, nga konj molum. Yi mil erang kin, Gos sinim pii gii ninjpin wumb eim ningil ele 'Kun ka molmun,' wumb nimba.

5

Sinim Pii Gii Wumb Gos Kin Kun Ka Molmun Wumb Nimba

¹ Pe yi mil erang, sinim Gos kin pii gii ninjpin ele nge, Gos sinim kin kun ka molmun, ninim. Yi mil erang, pe sinim Gos kin noman emin peng molamin kin, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim ol ei nge erang kin, sinim pii gii wumb kin tonu om.

² Kraiss Jiisas eim endeim mendpil, andlam ele aki tang kin, sinim kapli Gos kin eim noman ka ngolum ele, tuk bin konu ele, sinim pe molmun. Pe nga sinim ka piipin, Gos ngopun kin, kui er molamin kin, Gos nge tilang owundu ka wii ei, eim kin ouni simin ni piipin kin, kui er molmun.

³ Pe nga, sinim epi ei minj, ka piinermin mon. Ba sinim ol embin tui kanim kanim sinim kin tonu omba ei kin, ka piimin ku. Nimbil erang, sinim piinmin, sinim ol embin tui ei erpi kin, sinim noman dinga ngang kin, sinim kapli angpin, dinga kindpin, er molmun.

⁴ Nga sinim noman dinga peng molamin kin, kapli sinim wumb ol embin tui tonu wang kin,

dinga angk mołmun oł ei mił, mułmun. Mołpun kin, sinim oł dinga angk mułmun, oł ei nge pim kin, kaplı sinim Gos ngumbii nirim mił, epi ei simin ni piipin kin, kui er mułmun.

⁵ Nga sinim Gos kin pii gii nipin kin, kui er mołmun ei nge, sinim singambil piinermin. Nimbil erang, Gos eim noman ka wii ngang kin, sinim kin noman ele kindang ei, piki tum. Tang kin, Gos eim nge Gui Ka ei sinim paki topu kin, wii ngum.

⁶ Kunum ele, sinim dinga pinerim kunum ei, kun mendpił, Gos Kraiss kin, Kraiss ya mani mei ele opu, ond peri ele kołpu, eim sinim mei wumb pei Gos buł ngopun kin, oł kis enjpin wumb ei, Gos sipi orung sim.

⁷ Na yi ni piind. Wu endi mołpu, wu kun ka endi kin kołpu kin, paki tumbii ni, noman to piinim; ba eim kaplı enermba mon! Yi peng kin, wu wumb endeim endeim ni molk, en enim nge noman dinga kindik kin, kaplı erang, wu ka endi kin kolk kin, paki tungii.

⁸ Ba Gos eim noman ka wii ei, sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kunum ei sinim oł kis pira er mułamin kin, Kraiss opu, eim ond peri ele kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindim.

⁹ Yi mił erang kin, pe Kraiss kołpu kin, eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, pe Gos sinim kun ka mołmun ninim. Yi mił, sinim piinmin ei Kraiss sinim paki tang kin, Gos popuł kis ni, kumep kis ei, sinim kin tonu onermba, mon!

¹⁰ Yi mił, sinim ok Gos kin opu orung wumb mił mulnpjun kin, kunum ele, Kraiss kołpu kin, sinim

oꞑ kis enjpin ei, kil ngum. Eꞑ nge, Kraiſ eim ſinim Gos kin ſipi, nga orung ſeng kin, pe ſinim Gos kin noman ende ſepin moꞑmun. Kraiſ nga angpi, tonu opu kin, konj moꞑum. Eꞑ nge, ſinim yi miꞑ ku, eim noman konj ngang kin, ſinim eim kin ouni konj muꞑmun. Muꞑamin kin, Gos eim koſ owundu ei, ſinim kin tonu onermba mon.

¹¹ Ei yi miꞑ mendpiꞑ, mon! Ba, ſinim nge Owundu Jiiaſ Kraiſ eim erang kin, ſinim Gos kin nga orung ſim. Eꞑ nge, ſinim Gos kin noman ka pii ngonmun.

Andam Kuꞑum Ba Kraiſ Konj Moꞑum

¹² Yi miꞑ erang, wu endeim Andam oꞑ kis erim eꞑ nge, oꞑ kis mani mei eꞑ tonu om. Wang kin, oꞑ kis oꞑ ei, wumb pei kuꞑngii oꞑ ei, pepi kin, tonu om. Wang kin, oꞑ kis oꞑ ei, wumb pei kuꞑngii oꞑ ei, pepi kin, om. Yi miꞑ erang kin, wumb pei oꞑ kis enmin eꞑ nge, wumb pei koltmun.

¹³ Yi miꞑ, oꞑ kis enjing oꞑ ei, ya mani mei eꞑ ok pim. Nga ekii ſe, Gos lo ek Moſeſ ngurum. Ngang kin kapꞑi, ba Gos lo ek muleꞑang kin, wu endi moꞑpu, wu endi kin, nim oꞑ kis yi en, pa ninꞑang.

¹⁴ Ba Andam muꞑum kunum ei pupu, Moſeſ kunum eꞑ, wumb pei mulnjung ei, kolk minj punjung. Wumb eipi pei, Andam oꞑ koſ erim oꞑ ende miꞑ, enenjing; ba wumb ei pei oꞑ kis eipi miꞑ erik kin, kulnjung ku.

Nga wu Andam eim jep epi endi Kraiſ ekii ſe omba, yi miꞑ muꞑum.

¹⁵ Ba Gos epi ka wii ei, wumb pei wii ngopu epi ei kin, Andam oꞑ kis erim ei kin, epi ende miꞑ mon. Ei keimi, wumb pei wu endeim Andam oꞑ kis erim

ele nge wumb pei kulnjung; ba Gos noman ka, wumb pei wii ngum ei, owundu mendpił. Gos eim noman ka ngopu ni, epi ka wii ele nge, wumb pei wii ngurum ei, Krais Jiisas kin tonu opu kin, wumb pei paki tum.

¹⁶ Gos epi ka wii wumb pei wii ngum epi ei kin, wu endeim Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Yi mił, wu Andam endeim kin oł kis ei tonu wang kin, wu Andam Gos kos owundu piimba kunum ei, wu ei am ba. Nga yi mił, wumb pei oł kis enjing ku; ba Gos epi ka wii, wumb pei kin wii ngang kin, Gos wumb ei kin, kun ka mołmun, nimba.

¹⁷ Ei keimi, wu endeim Andam eim oł kis erim. Ele nge, wumb koltmun oł dinga ei wumb pei tonu wang kin ele nge, wumb pei to mani kindnim. Kapłi yi mił ku nga, wu endeim Jiisas Krais kin, wumb pei Gos nge noman ka ngołum ni, epi ka wii ei wii ngołum epi ele nge, Gos sinim wumb kun ka niłim ele nge, sinim wumb king mił, tep er mułmba.

¹⁸ Yi mił erang kin, wu endeim Andam oł kis erim ele nge, kumep kis wumb pei sik kin, kułngii. Yi mił ku, wu endeim Krais eim oł kun ka erim ele nge, wumb pei oł kis enjing, eim kil ngopu, si kindpi kin, noman konj ngurum. Ngang kin, wumb sik kunum kunum konj mułngii.

¹⁹ Yi erang, Andam Gos ek ekii sinerim ele nge, wumb pei kin oł kis oł ei tonu om. Yi mił ku, Krais Gos ek ekii sirim ele nge, wumb pei Gos kin wumb kun ka mołmun, nimba.

²⁰ Pe nga, Gos lo ek wumb ngurum ei erang kin, wumb en enim oł kis erik mił ei, owundu mendpił

tonu om. Ba Gos nge noman ka ngopu ei, wumb oł kis enjing oł ei, to mani kindim. Kindang kin, Gos nge noman ka ngopu ełim oł ei, owundu mendpił tonu opu pim.

²¹ Yi mił peng kin, wumb oł kis ełmin oł ei, dinga kis peng kin, wumb koltmun oł ei kin tep er mołum. Ei yi mił ku, pe Gos noman ka ngopu erang kin, sinim Gos kin oł kun ka er mołmun. Mołamin kin, sinim Owundu Jiisas Krai kin, sinim noman konj kunum kunum mułmun nge nipi ngurum. Ngang kin, Gos nge noman ka ngopu ei, dinga owundu tonu opu kin, tep er mułmba.

6

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Sinim Kulnjpun Ba Sinim Krai Kin Konj Mendpił Mołmun

¹ Sinim nga nipe ek nimin? Sinim oł kis minj er moł pamin kin, Gos noman ka wii ei, tonu owundu mendpił omba. Sinim ek yi mił nimin min?

² Ei mon mendpił! Sinim oł kis ełmin oł ei, sinim kulnjpun. Ei nge, sinim nimbił erpin kin, nga oł kis er mołpun bin?

³ Sinim Krai Jiisas kin dambiltpin ende pupun, noł pinjpin kin, kunum ei, sinim Krai kin ouni kołpun kin, eim kin ende noł pinjpin. Enim ei piinanmin min?

⁴ Sinim noł pepin ngunjpun kin, ei pule yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, kulnjpun. Pe nga, Gos eim Krai kin, sinim ouni tukpu tum. Tang kin, Krai kołpu, nga Arim Gos eim dinga wii eim sipi, angpi tonu opu, nga

konj mołum. Mułang kin, sinim yi mił ku, nga sinim angpin tonu opun, nga noman konj sipin, er endmin ku.

⁵ Yi mił, sinim Kraiss kin dambiltpin ende pupun, eim kułum mił, sinim yi mił ku, kułmun. Keimi, yi mił ku, nga sinim eim kin ende pupun kin, eim konj tonu om. Sinim yi mił ku, konj tonu opun mułmun.

⁶ Yi mił erang, sinim piinmin ei, sinim ngenj noman ok nge ei, Kraiss kin ouni, ond peri ełe nil to pendinpin. Yi mił erang, sinim ngenj ełe oł kis ełmin oł ei nge, dinga sinim kin ambil gii ni mułum ei, si kindpi kin, poru nimba. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, sinim kin, nga ambil gii ni, tep enermba mon.

⁷ Nimbil erang, wumb endi kołpu poru nim ei, nga oł kis dinga ełe, wu ei ambil gii nga ninermba, mon!

⁸ Ba sinim Kraiss kin ouni kulnypun kin, kapli nga sinim pii gii nipin, Kraiss kin ouni nga, konj kunum kunum mułmun.

⁹ Nimbil erang, sinim yi ni piimin ei, Kraiss kołpu, nga angpi tonu opu kin, konj mołum. Mołpu kin, nga kulermba mon. Wumb koltmun oł dinga ei, nga Kraiss kin to mani kindpi kin, tep mulermba, mon!

¹⁰ Yi mił, Jiisas kułum oł ełe nge, yi mił Jiisas wumb oł kis ełmin oł ei nge, dinga to mani kindpi kin, kunum endeim minj kołpu, poru nim. Ba pe akip, Jiisas eim noman konj mołum ełe nge, kunum kunum Gos embe ambil tonu kindpi, mołum.

¹¹ Yi mił ku, enim komb se piingii ei, en enim oł kis ełmin oł ełe kin, kołpun mołmun. Pe oł

kis dinga ei, enim kin nga ambil gii ninanim, mon! Ba akip, enim Krai Jisas kin dambilik ende puk kin, Gos embe ambil tonu kindpin kin, konj kunum kunum mołmun.

¹² Pe nga, ol kis elmin ol ei, enim kan wiik tangin kin, enim ngenj ele, ambil gii nipi, nga tep enermba, mon! Yi mił peng kin, enim ok nge ngenj noman ele ol ei, nga ekii sinerngii, mon!

¹³ Nga enim nga simb angil nin, epi ei, nga wak tangin pupu kin, ol kis nge ol ei, ekii sik kin, kapli ol kis nga enerngii, mon. Ba enim nge noman, kin simb angil ni, epi pei, Gos kin ngungii. Yi mił, wumb endi Krai kin kolpu kin, nga tonu konj mołpu kin, noman konj simba. Seng kin, nga sinim nge simb angil ni, epi pei Gos ngumun ele nge, Gos nge ol kun ka ol ei, erik kin, molk pungii.

¹⁴ Pe yi mił, ol kis elmin ol ei, nga enim kin dinga kindpi kin, tep nga enermba mon. Nimbil erang, pe enim lo ek ele nge kos owundu ngopu ei, mandring mulalmin mon; ba enim Gos nge noman ka ngołum ele nge, mandring molk pungii.

Wumb Ol Kun Ka Kongun Wii Elmin

¹⁵ Yi mił, pe sinim nimbil ol ermin? Sinim lo ek ele nge, kos owundu ngopu ei, mandring pupun mulenjpin kin, sinim kin nga tep enerim mon; ba Gos noman ka ngołum ei, sinim mandring pupun mulnjpun kin, kapli sinim ol kis nga ermin min? Ei mon mendpił!

¹⁶ Ei keimi, enim ei piinanmin min? En enim nge ngenj nin, epi wu eipi kin, ek ekii sik erik kin, wu ei, en enim tep er mulang kin, kapli wu ei kin, enim kongun wii wumb mił mułngii. Ei

yi mił ku, enim oł kis ełmin oł ei kin, kongun wii wumb mił mułngii. Mol k kin, enim kułngii oł ei singii ku. Min mon pim kin, enim Gos nge oł ekii sik kin, Gos eim kin kongun wii wumb mił, kun ka er mułngii.

¹⁷ Ba Gos kin noman ka piik ngungii. Ok enim oł kis ełe kin, kongun wii er mulnjung. Ba akip Gos eim enim sipi orung seng kin, eim kin mandring mołmun. Mołangin kin, enim noman tuk ełe Gos ek keimi kun ka ekii sik kin, puk er mołmun. Ełe nge, enim Gos kin ka piik ngungii.

¹⁸ Pe Gos enim oł kis ełmin oł ei nge, kan ngo pendnjing ei, si tor seng kin, enim wii mol k kin, Gos nge oł kun ka ełmin oł ei nge, kongun wii er mol k punjii.

¹⁹ Na enim dinga sinałmin mei wumb kin, ek yi mił nind. Nimbił erang, enim dinga sinałmin mei wumb noman ełe, ekii sip nind. Ei yi mił, ok enim nge ngenj orung nin, epi sipik, noman ok nge oł penj oł ei, kongun wumb wii mił mulnjung kin, enim oł kis penj pei pei enjing. Yi mił erang kin, pe enim ngenj orung nin, epi pei ei sipik, oł kun ka oł ełe kin, kongun wii wumb mił ngok erngii. Erik kin, enim Gos nge oł kun ka oł konj mendpił, tonu wang kin, mułngii.

²⁰ Yi mił, ok kunum ei, enim oł kis ełmin oł ei, kongun wii erik mulnjung. Kunum ei, enim oł kun ka oł ei, kan ngunerim, mon; ba enim oł ei kin, wii mił mulnjung.

²¹ Ba kunum endi, enim oł kis ełmin oł ei, nipe epi ka endi siłmin ei nge, akip enim singambił sinmin? Pe enim oł kis enmin oł ei nge, kumep ei enim kułngii.

²² Ba pe, Gos enim oł kis nge, kan ngii mił muljung ei tor sim. Sipi kin, sinim Gos eim nge kongun wii wumb mił mundum. Ełe nge, epi pułe yi mił tonu onum. Wang kin, enim oł kun ka er molk kin, nga ekii se noman konj singii ei, kunum kunum molk pungii.

²³ Yi mił, oł kis elmin oł ei nge, kumep ei kułngii. Ba Gos eim nge epi ka wii ei, sinim wii ngum epi ei, noman konj kunum kunum mułmba. Noman konj ei, Krai Jisas sinim nge Owundu kin tonu om.

7

Wu Amb Silmin Ek Ekin Endi

¹ Engnan noł, na ek ei nip enim ngond ei, enim lo ek ełe piılmin wumb kin nind. Kunum ełe, wu endi konj mułmba kunum ełe minj, wu ei lo ek ełe mandring mołpu kin, tep er mułmba. Enim ei piinanmin nimin?

² Kaplı yi mił, amb endi wu pang, wam konj mułm kin, kaplı lo ek ei, amb kin wam dambiltpi ende kindnim. Ba wam kułm kin, kaplı lo ek ei ok se ende kindim lo ek ei, nga wu amb tał ei, se ende kindnanim mon.

³ Yi mił, pe amb endi eim wam konj mułang kin, eim wam mani kind si kindpi pupu kin, wu eipi endi pum kin, amb ei eim oł kis erpi kin, wam kin kun ka mulałim mon. Ba amb eim wam kułang kin amb ei, lo ek ei, eim ambıl gii ninermba mon. Eim wii mułmba. Mołpu kin, amb ei, eim nga wu endi eipi pum kin, eim oł kis enermba mon.

⁴ Yi mił ku, engnan noł, enim Krai kin dambiltik ende punjung. Kunum ełe, enim lo ek ełe

kulnjung. Kulangin kin, lo ek ele, enim nga ambil gii ninerim mon. Ei yi mił, enim wu eipi kin puk mołmun. Enim wenjing mił Kraiss eim tukpu ele, tonu angpi opu kin, nga konj mołum. Mołang kin, sinim Gos eim nge oł kun ka oł ei, er mołamin kin, mong mił topu erang kin mułmba.

⁵ Yi mił ku, ok kunum ele, sinim noman ngenj ok nge oł kis ele, tonu wang kin, ekii sipin er mulnjpun. Nga kunum ele, lo ek ele erang kin, sinim oł kis nga pei tonu wang kin, er mulnjpun. Ele nge, sinim ngenj ele, kongun er pang kin, sinim kulmun oł ei mong mił topu, ei sinim kin tonu om.

⁶ Ba akip, sinim kulamin kin, lo ek ei, sinim nga ambil gii ninanim, mon! Sinim wii mił mołmun. Nimbił erang, sinim ok kunum endi ei, lo ek dinga ei, sinim kan ngo pendim. Ba pe, sinim kongun enmin ei, sin noman tuk konj ele nge enmin. Ele nge, sinim lo ek mon ok nge ele, ekii sinanmin mon. Ba pe, sinim Gos Gui Ka nge oł konj ei, sinim andan tang kin ekii sinmin.

Jura Lo Ek Kin Oł Kis Elmin Ek Kin

⁷ Pe nga, sinim nipe ek endi ninim? Jura lo ek ei, oł kis ninim min? Ei mon mendpił! Ba lo ek ei, na oł kis oł andan tunenelang kin, na kaplı piinenelamb. Ei yi mił, lo ek yi ninim, “Nim wu eipi nge epi ei, bun bun kulenjii mon.” Yi mił ku, lo ek ele, na kin yi ninerim kin, kaplı na kan bun bun sinmin ei, sinenelamb.

⁸ Ba oł kis ei, lo ek ele kin andlam ei, tonu om. Wang kin, bun bun kultmun oł kanim kanim ei, na noman tuk ele, tonu opu er mołum. Ba lo ek

eġe, pineneġang kin, kapli oġ kis ei, koltmun oġ yi miġ piġang.

⁹ Yi miġ, ok na Jura lo ek ei, na kin pinerim kunum eġe, na konj muls. Ba ekii se, Jura lo ek na kin tonu wang kunum ei, oġ kis eġmin oġ ei, nga angpi tonu opu, konj muġum. Moġpu kin, na noman tuk eġe topu kundang kuls miġ enim.

¹⁰ Nga Jura lo ek eġe nge, wumb noman konj ngumba miġ enim; ba na konj miġ lo ek ei, na kos erpi ngopu kin, to kundmba miġ enim.

¹¹ Nimbiġ erang, oġ kis eġmin oġ ei, lo ek eġe kin, andġam kan sim. Sipi kin, Jura lo ek ei kongun erpi, na kin kend topu ngum. Ngang kin, Jura lo ek yi miġ erpi kin, na kos owundu ngopu ei, na to kundmba nge miġ enim.

¹² Yi miġ erang kin, Gos lo ek Jura ngum ei, kun ka moġum. Nga Gos ek dinga pei ei, kun ka ni, kun ni, ka wii moġum ku.

¹³ Ei nipe miġ paġim? Pe lo ek ka wii ei, na topu kundang kin, na kuls min? Ei mon! Oġ kis eġmin oġ ei, na to kundang, na kuls. Yi miġ erang, oġ kis eġmin oġ ei, peni eġe tonu om. Oġ kis ei, oġ kis mendpiġ! Ei lo ek ka wii ei sipi, kongun erpi kindang kin, oġ kis koltmun oġ ei, tonu om. Wang kin, lo ek ei, na oġ kis puġe ei, andan topu ngum ei, oġ kis mendpiġ.

Oġ Kis Eġmin Oġ Ei, Wumb Noman Tuk Eġe Kan Ngonum

¹⁴ Sinim piinmin, Jura lo ek eġe, Gos Gui Ka nge epi paġim. Ba na nam ngenj ei, mei wumb ngenj paġim. Peng oġ kis ei, na ambiġ gii nipi, kan ngopu, tep er moġang kin, na eim nge kongun erip moġ.

15 Keimi, na end epi ei, puḷe ei piinand. Yi miḷ, na epi endi noman ngop ermbii ni piind epi ei, na enand mon. Ba epi, na noman ngonand epi ei, na kunum kunum end.

16 Pe nga, na epi endi enermbii ni piinj epi ei, na end; kapli na oḷ ei nge, na yi niḷ, 'Lo ek ei kun ka paḷim,' niḷ.

17 Yi miḷ erang, pe oḷ ombu kun ka pinalim oḷ ombu, nam enenj, mon; ba oḷ kis eḷmin oḷ ei, na kin tuk moḷpu enim.

18 Yi miḷ, na yi ni piind oḷ kun ka eḷmin oḷ ei, na nge noman ngenj ok nge eḷe, tuk mulaḷim mon. Ba na noman eḷe piind epi oḷ kun ka ei, na ermbii ni piind; ba na ermbii, kapli enanim mon.

19 Yi miḷ, na epi oḷ kun ka ermbii ni piind oḷ ei, na enand. Yi miḷ enarip kin, na epi oḷ kis enermbii ni piind oḷ ei, na end.

20 Yi miḷ, na kunum kunum epi endi enermbii ni piind epi ei, enj kin kapli ei na nam enand mon. Ba yi miḷ, oḷ kis eḷmin oḷ ei, na noman tuk eḷe moḷpu enim.

21 Yi miḷ erang, na kenj ei, lo miḷ epi oḷ ei, kongun yi miḷ erim. Kunum endi, na epi nipe kun ka ermbii ni piind ei, oḷ kis eḷmin oḷ ei, mendpiḷ moḷpu kin, na kin mandi moḷpu, ambiḷ gii neng kin, na ermbii miḷ nenj? Ei kapli enanim mon.

22 Yi miḷ, na nam noman tuk eḷe, Gos lo ek ei ekii sip, ermbii ni, noman eḷe ka piind.

23 Ba pe, na kand ei, lo ek eipi endi na ngenj tuk eḷe, aninga kopur paḷim. Lo ei, na noman tuk eḷe, ok pim lo ei kin, nga Gos nge lo ek konj, na ekii sip piinj lo ek ei kin, opu orung orung enmbiḷ. Pe lo ek oḷ kis eḷmin oḷ ei, na kan ngopu, ambiḷ gii

nipi, dinga erim. Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, na ngenj tuk ełe aninga kopur piram kongun er pałim.

²⁴ Keimi, na wu noman embin kis pałim wu moł. Wumb nii endi, na nge ngenj kułmba ngenj ei, si kindmba?

²⁵ Pe na Gos kin, sinim Owundu Jiisas Kraiss, na oł kis ełmin oł ei, si kindang, wii mołup kin, noman ka wii piip ngond. Ei nam oł yi mił pałim. Peng kin, nam Gos lo ek ei mendpił, na noman tuk ełe, ekii sip kin moł; ba na nge ngenj ok nge ełe, lo ek oł kis ełmin oł ei, ekii sip kin, kongun er mołum.

8

Gos Gui Ka Noman Konj Ka Ngołum

¹ Yi mił erang, pe wumb nii endi Kraiss Jiisas kin dambiltipi ende kindim wumb ei kin, Gos kos owundu piipi, mok topu, oł kis nge kumep kis ei, Gos gunermba, mon!

² Nimbił erang, Gos Gui Ka nge lo ek kongun erpi, na noman konj ka ngołum. Ngum kunum ei, na Kraiss Jiisas kin dambiltipi ende kindpi kin, na lo oł kis ełmin oł ei nin, koltmun oł ei nin, na sipi kin, wii kindang moł.

³ Yi mił, sinim ngenj noman ok nge ei kin, lo ek ełe nge dinga enenelang, Gos eim oł yi mił erim. Erang kin, lo epi ei, lo ek kun kapli enenelang, ba Gos ei eim yi erim. Erpi kin, ełe nge oł kis si kindim. Si kindpi kin, Gos eim nge kingam Jiisas kindang, mei mani opu, sinim mei wumb tałpi erang kin, oł kis ełmin wumb mił mułum. Mołpu

kin, Krais nge eġe Gos sinim oġ kis eġmin oġ kumep ei, koġpu kin, sipi orung sim.

⁴ Gos yi miġ erang kin, eġe nge lo ek ei, oġ kun ka miġ tonu opu pimba. Nimbiġ erang, pe sinim nge ngenj noman ok nge oġ ei, sinim andnanmin mon. Ba pe sinim Gos Gui Ka kin dambiltpin ende pupun kin, ouni andinmin.

⁵ Yi miġ, pe wumb nii endi, eim ngenj ok nge eġe oġ kis endmba ei, eim noman eġe ei, ngenj ok nge kin, minj piipi endmba. Ba wumb nii endi Gos Gui Ka noman eġe, ekii sipi, oġ kun ka ermba wumb ei, en enim noman eġe, Gos Gui Ka ek nimba miġ ekii sik, piik kin, andik muġngii.

⁶ Pe wu endi ngenj ok nge eġe oġ kis eġmin oġ ei, eim noman tuk eġe pim kin, wu ei kuġmba. Ba nga wu endi, eim Gos Gui Ka nge oġ ei ambiġ gii nipi muġum kin, kapġi wu ei, noman konj sipi kin, noman emin peng muġmba.

⁷ Ei yi miġ, wu nii endi, eim ngenj ok nge noman eġe ekii sipi muġum kin, wu ei Gos kin opu orung erpi moġum. Nimbiġ erang, wu ei eim Gos lo ek ei mandring molaġiġim mon. Ei yi miġ, kapġi enermba mon.

⁸ Wumb nii endi eim ngenj ok nge eġmin oġ ei erpi, muġum kin, wumb ei Gos eim noman eġe kun ka erngii miġ, ei kapġi enerngii mon.

⁹ Ba akip, enim ngenj ok nge ei, ekii sik enanmin mon. Ba pe enim Gos Gui Ka nge oġ eġe, ekii sik, er moġmun. Muġangin kin, keimi Gos Gui Ka enim noman tuk eġe muġmba. Ba pe wumb nii endi, Krais nge Gui Ka eim noman tuk eġe mulerim kin, wumb ei Krais nge wumb tiġap ende miġ mon.

¹⁰ Ba Krajs enim noman tuk ele mołpu nim kin, enim noman tuk ele gui konj mułmba. Nimbił erang, enim Gos nge ningił ele, wumb kun ka mołmun. Yi mił ku, enim ngenj ok nge ele, oł kis elmin oł ei, enim kin erang, kulnjung. Nimbił erang, oł kis elmin oł ei, enim kin ngenj ok nge ele pałim.

¹¹ Pe yi mił, Gos ei eim Jiisas kołpu pim ei eim sipi kindang kin, nga angpi konj mołum. Nga Gos nge Gui Ka ei enim noman tuk ele mułmba ei, kapli eim Jiisas Krajs kołpu konu sipi kin, nga konj kindang mołum. Ei eim, enim nge ngenj ele noman konj ei, yi mił ku, enim ngumba. Ngang kin, eim Gui Ka je erang enim noman tuk ele mołum.

Gos Gui Ka Erang Sinim Gos Nge Kingam Noł Mołmun

¹²⁻¹³ Yi mił erang kin, engnan noł, enim ngenj ok nge ele nge kumep endi ngok, orung kindngii ei, endi sinałim mon. Ba enim ngenj ok nge oł ei kin, ekii sik, er endinjing kin, kapli enim kułngii. Ba enim Gos nge Gui Ka nge dinga ei sik kin, enim ngenj ok nge oł ei, to mani kindngii. Kindik kin, kapli enim noman konj sik, kunum kunum mułngii.

¹⁴ Wumb nii endi, Gos Gui Ka nimba mił ekii sipi, endim kin, wumb ei Gos nge kingam noł mendpił mułngii.

¹⁵ Keimi yi mił, enim gui endi enim sinjing ei, er kan mił ngang kin, enim kin ngum ei, enim sipi kindang, eim kin kongun wii enmin. Enmin kongun ei, enim mund mong kulerngii, mon! Ba enim Gos Gui Ka ei enim sinjing ei erang kin,

enim Gos nge kingam noł mułngii. Molk kin, Gos Gui Ka nge dinga ei enim kin peng, Gos kin prei erik ngok kin, enim eim kin yi niłmin. “Arnan na nge Arnan,” pa niłmin.

¹⁶ Gos Nge Gui Ka eim sinim kin noman tuk gui ei dambiltpi ende pupu paki topu kin, eim ek dinga nipi yi nim. “Enim Gos nge kingam noł mołmun,” pa nim.

¹⁷ Pe sinim Gos nge kingam noł mulnjpun kin, kaplı sinim Erinjpin Gos nge epi, ek keimi dinga nipi, ngumbii nirim mił epi ei, simin ku. Keimi, sinim Gos eim epi ka wii pei simin. Sipin kin, Krajs ngum epi ei simin. Krajs kin ouni simin. Ba nga sinim Krajs eim nge ngenj kumbii sim mił yi ku sinim simin. Sipin kin, sinim eim kin ouni ekii se eim nge tiłang ka wii owundu ei simin ku.

Ekii Se Sinim Gos Nge Tiłang Owundu Simin

¹⁸ Na keimi ni piind, sinim ngenj kumbii sinmin ei, epi wii mił. Ba Gos nge tiłang owundu ka wii ei, Krajs kin ngum epi ei mił, sinim yi ku simin. Ełe nge, tiłang ka wii ei, ekii se Gos sinim kin andan tumba.

¹⁹ Yi mił, Gos epi kanim kanim ya mani mei ełe ok eririm epi ei, akip kui er mołmun. Mułamin kin, Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, eim kingam noł andan tang, peni ełe wang kin, enim kanik piik, erik mułngii.

²⁰ Yi mił, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim ok eririm epi ei, ekii se kis mołpu kin, epi wii kun mił pinerim mon. Ełe nge, en enim nge noman ełe yi mił enerik mon. Ba Gos eim nge noman ełe yi piipi eririm. Erpi kin, Gos eim kos owundu piipi,

eim kin mandring kindpi mułang kin, ekii se ɔ tonu omba ei nge, kui erik mołmun.

²¹ Nimbił erang, Gos eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, ambił gii nipi mołum epi ei, to kis erpi mołum konu ei, to tor seng kin, wii mołmun. Mułangin kin, Gos nge eririm epi pei ei, wii kun ka molk kin, nga Gos nge kingam noł nge tiłang ka wii ouni sik er mułngii.

²² Sinim yi ni piinmin, Gos ya mei ɛle epi kanim kanim pei eririm epi ombu, ngenj kumbii sik, ke nik, tor kindinmin ei mił, amb kangił buł tang mengingii enmin yi mił pepi wang kin, akip yi mił ku pałim.

²³ Ba ya mani mei ɛle epi kanim kanim pei, Gos eririm epi ei mendpił mon. Ba yi ku, sinim Gos Gui Ka ei, sinim noman tuk ɛle, kuni mong kumna mił aka pin sinjpin. Pe sinim yi ku, ngenj kumbii sipin, ke nipin, Gos eim kin sinim kui erpin mułamin kin, Gos kunum ei sinim eim kingam noł mił erpi kindang kin, kui er mołmun. Kunum ɛle Gos sinim ngenj noman tuk pei erpi kindang kin, sinim sipi orung simba.

²⁴ Gos sinim sipi orung sim ɛle nge, sinim kui er mołmun. Pułe yi mił, sinim epi nipe endi sinałim epi ei, simin ni piipin kui er mołmun. Ba wumb nii endi, epi endi simbii ni piimba epi ei sim kin, nga kui er mułmba min? Ei mon!

²⁵ Ba pe sinim epi nipe endi simin ni noman dinga piinmin epi ei kinenjpin kin, kapli sinim nipe epi endi simin ni piipin ei, kunum ɔlt kinan kui er mołmun.

²⁶ Yi mił ku, sinim noman dinga pinermba wumb ei, Gos nge Gui Ka ei opu sinim kin paki

tolum. Nimbil erang sinim nipe ol mił endi prei erpin kin, nga sinim epi nipe endi kii sipin simin nipin prei ermin ei sinim piinanmin. Ba Gos Gui Ka sinim nge nipi, eim prei dinga erpi kin, Gos kin ngonum ei sinim piinanmin ek ei, Gos kin kii sipi ngang kin, sinim paki tolum.

²⁷ Nga Gos eim sinim wumb noman tuk ele, piipi kanpi enim. Nga Gos eim Gui Ka epi nipi endi piinim ei, Gos piipi kanpi enim ku. Nimbil erang Gos Gui Ka prei erpi, wumb nii endi Krais nge tilap molmun wumb ei kin, Eim Gos noman ele prei ermba ni piinim mił erpi kin sinim paki tolum.

²⁸ Sinim piinmin, Gos epi kanim kanim pei sipi tikandi kindpi kin, kongun kun ka erpi, wumb nii endi Gos eim kin noman ka piipi ngonmun ei, yi mił enim. Wumb ei, Gos eim noman ele yi ni pendrim mił wumb ei, Gos eim kin sipi orung sim.

²⁹ Nimbil erang wumb nii endi, kumb ok Gos eim ni piirim mił, eim noman ele yi ni pendrim ku. Gos eim si orung sipi erang kin, ok eim nge kingam Jiisas molum mił mułngii. Molk kin, Krais eim kumb se wu num mułang kin, nga wumb nii endi Gos kin pii gii ninjing wumb ei, eim angim noł ekii mił mułngii.

³⁰ Wumb nii endi, kumb ok Gos eim si orung simbii ni pendrim mił wumb ei, eim sipi orung sim. Seng yi ku wumb ei Gos eim kin 'Wumb kun ka.' nipi mundum. Mundum wumb ei, Gos eim wumb kun ka nipi wumb ei, Gos eim nge kingam noł mił, tilang dinga ka wii ei mok to ngum ku.

Gos Noman Ka Ei Sinim Kaimb Sipi Ngonum

³¹ Gos epi kanim kanim pei sinim kin eririm ei, sinim nipe ek nimin? Pe Gos sinim kin mołpu kin, sinim epi kanim kanim paki dinga topu erim kin, wumb nii endi sinim kin opu orung erpi ngumba?

³² Gos eim nge kingam eim kin, ambil gii ninerim mon. Ba Gos eim nge kingam sinim wumb pei paki tumba nge kindim. Yi mił erang, Gos kingam sinim kin wii ngum kin, kapli nga eim sinim epi kanim kanim pei Krai eim kin oni sinim kin epi pei ngunermba min?

³³ Wumb nii endi Gos eim sipi orung seng mołmun wumb ei, nga wumb eipi endi ok kapli kos piik kin, opu orung erik ngungii min? Ei mon! Gos eim mendpił sinim wumb kun ka mołmun, ninim.

³⁴ Yi mił, wumb nii endi kapli wumb eipi kin kos piipi, mok tumba min? Ei mon! Ba Krai Jiisas eim kołpu kin, nga Gos sipi kindang kin, angpi tonu opu nga konj mołum ku. Pe eim Gos kin angil tundung orung kun mołpu kin, nga sinim paki tumba nge Gos kin prei dinga erpi, ngopu mołum.

³⁵ Wumb nii endi Krai nge noman ka ei sinim kin ngum ei to si kindmba? Oł embin tui sinim kin tonu omba min; nga ngenj kumbii simin min; nga wumb sinim kin kepil tok oł embin tui ngungii ei min; nga sinim kuni tumba min; nga sinim alap nin, epi sinalim min; nga epi kis kombur sinim kin to kis ermba min; nga wumb sinim kin opu erik to kundngii min; nga oł kanim kanim ombu pei, sinim nge noman ngołum ei, sinim Krai to tor si kindngii min? Ei mon mendpił!

³⁶ Gos ek ka ei ok mon poł pendim mił yi ninim.

“Pe sinim Krai nge wumb tilap mulamin ele nge, kunum kunum wumb eipi sinim to kundmun mił nik erik erik enmin. Yi mił, wumb ei sinim kung siipsiip to kondumun mił sinim yi ni kanikmin.”

³⁷ Ei mon! Sinim dinga peng kin, oł embin tui epi ombu kanim kanim pei to mani mendpił kindinjp kindinjpın. Ele nge, Krai nge dinga ei, sinim kin ngum ele nge Krai eim kaimb sipi, sinim kin noman ka ngum.

³⁸⁻³⁹ Yi mił erang, na keimi ni piind ei, epi endi Gos eim noman dinga ka ei, sinim to eipi kapli kindnermba, mon! Kulngii oł ei min; nga konj oł ei min; nga Gos nge enjel ei min; nga muł mei ele peng erik tep mołmun wumb ei min; pe salim epi ei min; nga ekii se mendpił tonu omba epi ei min; nga dinga kanim kanim ei min; nga mei tondrung epi ei min; nga ya mei mundrung epi ei min; nga epi eipi endi Gos kanim kanim ya mani mei eririm epi ei min; epi ei pei, Gos noman ka sinim wii ngum ei kapli si kindnermba mon! Gos noman ka ei Krai Jiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

9

Gos Kin Eim Nge Tilap Wumb Esrel

¹ Na ek keimi nind. Na Krai nge wu na ek kend tunand mon. Gos nge Gui Ka ei, na noman tuk ele paki topu kin, na noman ngołum. Yi ku, na noman tuk ele piimbii ek ei, Gos Gui Ka ni ngołum.

² Yi mił, na noman tuk ele embin owundu pepi kin, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb

kin, na noman tuk eġe kumbii owundu kunum kunum pepi pupu kin, poru ninanim mon.

³ Yi miġ, na kapġi erim kin, na en enim piip kin, na Kraiſ wakin top mani kind si kindip yi enj kin, kapġi Gos na kos owundu piipi kin, na sipi dup konu kis eġe kindmba eġe nge, na nge wumb tiġap miyem ende Jura wumb ei, Gos sipi orung simba.

⁴ En enim Esrel wumb, Gos nge wumb tiġap se mundum. Mundang Gos eim erang kin, eim nge kingam noġ muġangin kin, eim nge noman dinga tiġang owundu ei kenjing ku. Nga Gos eim ek dinga nipi pendrim ek ei ni ngopu kin, nga Gos eim lo ek ni ngopu kin; nga enim Gos keimi kin men toġmun oġ ei nin; nga Gos ok ek keimi nipi ngumbii nirim epi ei sinjing ku.

⁵ En enim kumb ok kupenjpin noġ Eiparam, Aisak, Jeikop nge tiġap ende eġe nge, en enim tonu onjung. Ok tiġap eġe nge, Kraiſ ya mani mei eġe opu, eim mei wu mendpiġ, wumb ei nge tiġap ende muġum. Muġang kin, pe eim epi kanim kanim pei Gos tep er moġum. Eim Gos mendpiġ! Kapġi sinim eim embe kunum kunum ambiġ tonu kindmin, keimi!

⁶⁻⁷ Ba na ek nind ei, Gos ok ek keimi ni pendim ek ei tonu onanim, pa ninand mon. Nimbiġ erang, wumb tiġap kopur, Esrel wumb kin tonu onjung. Ok wumb tiġap ei Esrel nge wumb tiġap mendpiġ mon. Yi miġ ku, Eiparam nge tiġap wumb aninga kopur eim kin tonu onjung; ba wumb ei, Eiparam nge kingam noġ mendpiġ mon. Gos ek yi nipi Eiparam ngum, “Aisak nge wumb tiġap mendpiġ ei, ninim nge wumb keimi mendpiġ muġngii,” pa nim.

⁸ Ei pule yi mił, kangil ya mani mei ele wumb ngenj ele mengk tor kindinmin kangil ei, Gos nge kingam noł mendpił mon. Ba pii gii wumb kangil ngenj ele mengk tor kindinmin ei, Gos eim ok ek keimi ni pendrim mił menginmin ei, Eiparam nge wumb tilap keimi mendpił mołmun.

⁹ Yi mił, Gos ok ek keimi ni tor kind pendrim mił ek yi ninim. Kunum ele, nga kung ngii ele na orung ombii ni pendinj kunum ei, amb Sera kangi endi mengmba.

¹⁰ Ba ei mendpił mon ku! Nimbił erang, amb Riipeka nge kangi tał erinjngil endeim eim sinim kupenjpin Aisak.

¹¹⁻¹² Ba Gos eim noman ele, ok ni pendim mił mendpił, eim kangil endi to mundum. Nga Gos yi nipi, amb Sera ngurum, “Kangi kumna Eiso eim mołpu kangi ekii Jeikop eim ek nimba mił ekii sipi kin, eim kin kongun erpi kin, yi ermba. “Gos kumb ok ek yi ni pendrim mił, ekii se kangi tał mengim ei, el ełip kis min ka endi erngil ei, Gos kangil nii endi eim noman ele ermba ni to mundum mił erim. Ei eim kongun wu Jeikop, epi endi ermba mił ei piinerim mon.

¹³ Yi mił, Gos kumb ok, ek ka mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Na wu Jeikop kin noman ngond, ba na wu Eiso kin noman ngonarip kin, opu orung erip ngond.”

¹⁴ Yi mił, sinim nipe ek endi nimin? Sinim Gos oł kun ka endi enanim pa nimin min? Ei mon mendpił!

¹⁵ Yi mił, Gos Moses kin ek yi nirim, “Na wumb nii endi kin, noman ka ngumbii wu ei, kapli yi

erip kin, noman ka ngumbii. Nga na wu endi kin kaimb sinj kin, kapli yi mił na kaimb simbii ku.”

¹⁶ Yi mił peng kin, Gos noman kaimb siłim oł ei, wumb en enim noman ełe, epi ei simin ni piinmin mił ei, sinerngii mon. Ba Gos eim noman ełe piilim mił, wumb kin kaimb sipi ngołum.

¹⁷ Yi mił, ok Gos ek ka ei mon poł pendrim mił, King Pero kin nipi ngurum. “Na nim kin epi enj ei, nim king owundu mołun pułe ei, na nim si kindamb mołun ei nge, na nge noman dinga ei nge, andan tamb kin, wumb pei keningii. Kanik kin, na nge embe ei, wumb mei konu orung orung pei ambił tonu kindngii. Ełe nge mendpił, na nim king mundunj,” pa nirim.

¹⁸ Yi mił peng kin, Gos eim wumb nii endi kin, eim noman ka ngumbii ni piilim mił ei, kapli eim wumb ei kin, eim noman ka piipi kin, kaimb si ngołum. Nga Gos wumb nii endi kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mił, kapli Gos eim noman ełe, wumb ei kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mił elim. Nga Gos eim noman ełe ermbii ni piimba ei ermba ku.

Gos Nge Popuł Kis Kin Nga Noman Ka Kin

¹⁹ Enim wumb endi na kin ek yi nimba. “Ei yi mił kapli nimbił erang Gos wumb oł kis enmin ninim. Nga wumb nii endi Gos noman ełe to eipi kindmba?”

²⁰ Ba ei nim wu nii endi dinga pukun kin, Gos kin ek ngokun ek ni orung kindnjii min? Ek ekin endi yi mił pałim. Kapli mei nganmbi ming endi mił wu endi erim kin ek yi nimba? “Nimbił erang nim na yi mił en?” nimba.

²¹ Pe wu endi mei nganmbi sipi kin, ming elim wu endi eim mei aninga kopur sipi, ming ta' erim. Wu ei ming endi kongun ka elim ming ka erim. Nga endi ming ka mon, ei kongun wii mi' ming endi erim. Erim ei kapli min mon?

²² Gos o' erim mi' ei kapli min mon? Gos eim popu' kis pim popu' ei, peni e' tor kindmba enim kindang kin, wumb Gos nge noman dinga ei piik kun erngii. Pe nga, wumb ming mi' wumb ei, mandi dup konu e' ngenj kumbii singii er mo'mun. Ba Gos eim wumb ei kin, kunum olt kanpi wiik tang kin, wumb molk punmun.

²³ Yi mi' erang, Gos eim noman e', tilang owundu pei ka wii ei, sinim wumb pei kin noman ka andan topu, ngo tor kindrim. Kindpi kin, wumb ming mi' nii endi, Gos eim kin ok sipi mundrum wumb ei kin, noman ka piipi, kaimb sipi ngurum wumb ei, Gos nge tilang owundu ka wii singii.

²⁴ Sik kin, sinim mendpi', Jiisas kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim kin sipi mundrum. Ba ei Jura wumb tilap mendpi' mon. Ba nga kopur torung wumb tilap eipi, Gos eim kin sipi mundrum ku.

²⁵ Gos ok ek ka ei ek ni tor kindi'im wu Osiya, mon po' pendrim mi' yi ku ninim.

“Wumb nii endi, ok nam wumb mulenjing wumb ei, akip nam nge wumb mu'ngii, pa ni sip mundmbii. Nga wumb nii endi, ok nam nge wumb tilap mulerangin kin, na noman ka en enim kin ngunenj wumb tilap ei, akip nam nge noman ka ngo sip mundmbii.”

26 Wumb en enim mulk konu mendpił ęle, Gos wumb ei kin ek yi nirim.

“Enim na nge wumb mulałmin konu ęle, Gos kunum kunum konj mołulum konu ęle enim, nam Gos nge kingam noł mołmun, pa nimbii.”

27 Gos ok ek ka ek ni tor kindilim wu Aisaiya poł pendrim mił Esrel wumb kin wii dinga topu yi ninim.

“Yi mił peng Jura wumb tiłap ęle ep noł ku kulta mił pei mołmun. Sinim beltmin ei kaplı enanim mon; ba Gos wumb ei kin aninga kopur, eim kin sipi orung simba.

28 Nimbił erang, Gos Owundu ya mani mei ęle wumb oł kis enjing ei, kos owundu piipi, kumep kis ei sikirpi sipi, wumb ei kin ngumba.”

29 Gos ek ka ok Aisaiya mon poł pendrim mił yi ninim,

“Gos eim wumb tonu epin pei mułangin kin, tep er mołum Gos ei, sinim wumb kupen-jpin noł tiłap aninga kopur wakin topu, mundnelangin kin, kaplı sinim Sorom nin Gomora konu tał ęle kulnjung wumb mił mułulamin.”

Esrel Wumb Gos Kin Pii Gii Ninenjing Mon

30 Yi mił erang, pe sinim nipe ek endi ninim? Ek yi mił endi ninim; torung wumb tiłap eipi ei, en enim Gos nge oł kun ka ei, kongun dinga erik sinenjing mon. Ba wumb en enim Gos eim kin sipi mundang kin, kun ka mulnjung. Nimbił erang, wumb ei, en enim Gos eim kin pii gii ninjing ei, sipi mundum.

³¹ Ba Jura wumb tilap en enim kongun dinga erik, en enim Gos lo ek eġe, kun ka ei ekii simin nik enjing. Ba en enim Gos nge lo ek eġe, ekii sik enjing ei, kapli enerim mon mendpil!

³² Nimbiġ erang en enim kapli enerim? Yi erang kin, en enim Gos kin pii gii nik, Gos nge oġ kun ka oġ ei simin nik enenjing mon. Ba en enim kongun dinga erik kin, Gos nge oġ kun ka simin ni piinjing wumb ei, en enim Krai ei kom ku miġ moġum ei, wumb ei simb kom ku eġe tok bok tunjung. Tok kin, Krai kom ku miġ, eim kin pii gii ninenjing mon.

³³ Kumb ok, Gos ek ka mon poġ pendrim miġ ek ei Krai kin yi ninim.

“Enim kanik piik erngii! Ya Saiyan konu eġe, kom ku miġ endi paġim ei, Gos nge kom ku dinga ei, wumb simb eġe kep tang kin, en enim erpi to kindang kin, mani pungii ni pendim. Ba wumb nii endi eim Gos kindim kom ku kin, pii gii nimba wumb ei Gos kindim kom ku ek kin, eim singambil kulermba mon, ba dinga pupu engmba.”

10

Jura Wumb Tilap En Enim Gos Nge Oġ Kun Ka Ei Sinenjing

¹ Na engnan noġ, nam noman tuk eġe dinga piind ei, Esrel wumb ei Gos sipi orung simba. Eġe nge, na wumb en enim kin prei erip Gos ngond.

² Na wumb en enim kin pii kun erip kin, ek ni tor kindind. En enim Gos kin dinga pang kin, ekii simin nik enmin; ba wumb en enim noman eġe, Gos kin piik kun ka enaġmin mon.

³ Yi mił erang, wumb en enim pii kun enarik kin, Gos enim wumb kun ka nimba mił, ei pii poł tunanmin mon. Nga en enim noman ele oł kun ka oł ei ambił tonu kindmin ni piinmin, ba Gos en enim wumb kun ka mołmun nim mił, ei mandring punarik kin, ba en enim noman ele ekii sik ełmin.

⁴ Yi mił erang, Krais tonu wang kin, pe Jura lo ek ei mani pupu poru nim. Yi mił, wumb nii endi Krais kin pii gii nik, ekii sik enjing wumb ei, kun ka mołmun wumb nimba.

Gos Wumb Pei Si Orung Simbii Ni Piinim

⁵ Ei yi mił, Moses ok mon poł pendrim mił yi ninim. “Wumb nii endi, Gos lo ek pei ekii simba wumb ei, Gos kin kun ka se mułmba,” pa nirim. Wumb nii endi Gos lo ek nirim mił ekii sipi mułmba wu ei, konj sipi er mułmba.

⁶ Ba wumb en enim Krais kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin kun ka mułngii ele nge yi ninim. ‘En enim kin noman tuk ele, ek yi piinerngii mon!’ Wumb nii endi eim ei tonu epin konu ele tuk ba, ele nge pupu kin, Krais ya mani mei ele tu wumba.

⁷ Nga enim yi mił ninerngii mon ku; ‘Wumb nii endi eim mer mei ele mandring ba,’ ele nge pupu kin Krais kołpu pałim konu ei, sipi orung tonu tu wumba.

⁸ Ba Gos ek ka ei nipe ek ninim? Gos ek ka ei enim kin mandi opu sałim ei, enim gupu ele kin, noman tuk ele pałim. Peng kin, Gos ek ka sinim ni tor kindinjpin ele nge, enim pii gii ningii.

⁹ Yi mił, enim gupu ele ek dinga ni tor kindik yi ningii, ‘Jiisas eim Owundu,’ pa ningii. Nga enim noman tuk ele pii gii nik kin, Jiisas kołpu pim

kin, Gos eim sipi kindang, angpi tonu opu, nga konj mołum ełe nge. Kaplı Gos enim Jiisas kin sipi orung simba.

¹⁰ Yi mił erang, enim noman tuk ełe Jiisas kin pii gii ninjing kin, Gos kin kun ka mułmun. Nga enim gupu ełe, ek dinga ni tor kindnjing kin, Jiisas kin pii gii nimin ełe, Gos enim sipi orung eim kin simba.

¹¹ Gos ek ka Krais kin yi ninim, “Wumb nii endi Eim kin pii gii nimba wumb ei, Eim kin singambił kulermba mon.

¹² Yi mił, Jura wumb kin wumb tiłap eipi wumb kin, Owundu ningił ełe molk, ende mił kindinmin. Sinim pei Gos sinim nge Owundu endeim mendpił mołum. Mołpu kin, eim nge noman ka ni, epi ka wii ei, wumb nii endi eim nge embe sipi kin, kii sipi ełmin wumb ei ngołum.

¹³ Yi mił, Gos ek ka ei yi ninim, “Wumb endeim endeim ni Owundu nge embe kii sik kin, men tok erngii wumb ei, Owundu eim sipi orung simba.”

¹⁴ Ba wumb nii endi Jiisas kin pii gii ninenlangin kin, nimbil oł mił erik Jiisas kin wii tułangin? Nga wumb nii endi, Jiisas ek ka piinenenlangin kin, nimbil oł mił erik kin, pii gii niłangin? Pe nga wumb endi Jiisas ek ka ni tor kindmba wumb endi mulerim kin, kaplı nimbil oł mił erik kin, piingii?

¹⁵ Nga Jiisas eim nge ek ka ni tor kindngii wumb endi kindnerim kin, kaplı nipe mił wumb Jiisas ek ka ni tor kindngii? Jiisas ek ka yi ninim, “Wumb Jiisas ek ka sik, tu wunmun wumb ei, oł ka wii mendpił enmin.”

Esrel Wumb Gos Ek Ka Ekii Sinenjing

¹⁶ Ba wumb pei Gos ek ka ei en enim ekii sinenjing mon. Kumb ok ek ni tor kindilmin Aisaiya mon poł pendrim ek yi ninim. “Sinim nge Owundu wumb nii endi, Gos ek ka ei sin ninjpin ek ei pii gii ninjing?”

¹⁷ Yi mił peng kin, sinim pii gii ninmin ei wumb ek ka ni tor kindnjing konu ęe piipin kin, pii gii ninmin. Nga ek ka endi sinim piinmin ei, Kraiss nge ek ęe, sin ni tor kindinmin.

¹⁸ Ba na ek endi kii sin. Wumb pei ek ka ei enim piinenjing min? Keimi, en enim piinjing ei, Gos ok ek ka yi ni pendrim mił ninim.

“Wumb en enim gupu ęe Gos ek ka wumb konu mei orung orung ęe am pei ni tor kindnjing. Nga ek ka ei, wumb pei mei konu orung orung turii ęe pepi pum ku.”

¹⁹ Nga na ek endi kii sind.

“Esrel wumb Gos nge ek ka ei piik kun enenjing min?”

kumb se, Moses ek yi nirim,

“Na enim oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk kin, wumb tilap eipi, tilap ende mon wumb ei epi ka wii sengin kin, enim kanik, bun bun kulk kin, simin ni piingii. Nga na oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk wumb tilap wii mił, noman kun ka pinałim mił wumb ei kin, enim popuł kis sik ngungii.”

²⁰ Pe nga, Aisaiya ok ek dinga ni pendrim ei, mund mong topu ninerim mon; eim ek yi nim,

“Nga wumb kopur en enim na kenmin ni piinenjing wumb ei, na kan sinjing. Wumb kopur

na kanik kin, kii sinenjing wumb ei kin, na nam peni eke tor op kin, andan tunj.”

²¹ Ba na Gos Esrel wumb kin, piip ek yi nind, “Na kunum olt, nam angil tor kindip kin, enim nam kin ongii nip enj; ba wumb ei, na ek ekii sinarik kin, nga na kin kis piik ngok, opu orung elmin wumb mił mołmun.”

11

Gos Esrel Wumb Aninga Kopur Kin Kaimb Sipi Ngum

¹ Na nga ek endi kii sind ei, Gos eim nge Esrel wumb tilap ei to tor kindim min? Ei mon mendpil! Na Pol Esrel wumb tilap ende wu. Nga na Eiparam nge miyem ende wu. Nga na Benjmin nge tilap ende wu ku.

²⁻³ Gos eim nge wumb tilap Esrel ei eim kumb se piipi mundum wumb ei, to tor kind mundnalim mon. Ok Gos ek ka mon pol pendrim wu Elainja Gos ek ni tor kindnim wu endi kin nirim mił, ei piinanmin min? Elainja wu ei Esrel wumb kin kos er ngopu kin, Gos kin men topu yi nim.

“Gos Owundu, nim nge ek ka ni tor kindilmin wumb ei Esrel to konduk poru ninjing. Nga nim nge kulmal kailmin konu ei to kis monduk kin, mani kind si kindnjing. Pe nga na minj moł; ba na kuruk andik kin, na to kundngii enmin ku.”

⁴ Ba nipe ek endi Gos Elainja kin nipi orung kindpi ngum? Eim yi ninim, “Na nge wumb 7,000 pei mołmun wumb ei, ek kend gos Beil kin mong gopsing pii polk, men tok ngunenjing wumb ei, nam kin sip tuk si mundunj.

⁵ Pe nga akip yi mił ku, Gos Esrel wumb tilap aninga kopur eim kin sipi, tuk si mundum. Mondpu kin, Gos eim wumb ei kin kaimb sipi, noman ka ngum.

⁶ Ba Gos eim noman ka ngołum wumb ei, si tuk sipi mundum. Mundum wumb ei, kongun yi nge enenjing mon. Sinim kongun yi nge ei enjpin kin, kapli Gos noman ka ngołum oł ei, noman ka mendpił mon.

⁷ Yi mił, sinim nipe ek endi ninim? Gos epi ei Esrel wumb kan simin nik, dinga kindik enjing; ba epi ei sinenjing mon. Gos eim wumb kopur aninga si tuk, si mundum wumb ei mendpił sinjing. Ba wumb eipi kopur Esrel wumb en enim noman tuk ełe Gos dinga ei erang kin, nga wumb ei epi ka ei sinenjing mon.

⁸ Kumb ok Gos ek ka mon poł pendrim mił ek ei yi ninim,

“Gos eim wumb noman tuk ełe erang kin, or mił pik. Nga Gos wumb ningił ei erang kin, kengii pineririm. Nga Gos wumb kom ei erang kin, ek piingii pineririm ku. Pe en enim yi minj er molk wangin wangin kin, pe yi ku er mołmun.”

⁹ Pe Deipis ek nipi yi ninim,

“Pe nga wumb kuni nonmun peł ełe Gos erang kin, ka op mił nin, omu kon nin, nga kui ka nem seng palmin mił, wumb en enim to mani kindang kin, en enim Gos kin kumep kis ngumba nge ei singii.

¹⁰ Pe nga en enim ningił ei tumbun mołpu, ei emii er peng kin, en enim kinalmin mon. Nga en enim buł to ek nik; nga sik er kun

enerngii mon; ba ek ni peng kunum kunum mułngii.”

Gos Wumb Tilap Eipi Wumb Sipi Orung Sin

¹¹ Yi mił, na nga kii sind kunum ei, Jura wumb tilap oł kis enjing ełe, bok to mani punjung ei, nga Gos kin angk, tonu ongii pinerim; ei mon mendpil! Ba Esrel wumb en enim Gos kin buł ngok enjing ełe nge, Gos wumb tilap eipi si orung sim. Gos epi ka wii ei, torung wumb tilap eipi sinjing. Sengin kin, Gos oł ei erang kin, Jura wumb epi ka wii ei, en enim kanik simin ni piik kin, wumb kin popuł kis sinjing.

¹² Pe nga, Jura wumb Gos kin pii gii ninenjing ełe nge, ya mei konu ełe orung orung wumb tilap eipi pei, Gos nge epi ka ngum ei sinjing. Nga Jura wumb en enim Gos nge oł ka ei si kindik kin, oł ełe nge, wumb tilap eipi ombu kin, oł ka ei tonu om. Pe nga, Esrel wumb pei nga Gos nge oł ka ełe ekii sik kin, eim tilap tuk punjung kin, kapli oł ka ei nge, wumb tilap pei kin, am oł kun ka wii tonu omba.

¹³ Pe na Pol ek ka ni tor kindip kin, enim torung wumb tilap eipi wumb kin ngond. Ei na Gos nge ek se andił wu mołup kin, wumb torung wumb tilap eipi kin, mołup kin, kongun yi ermbii. Erip kin, na nam ka piip, bong nip, Gos nge kongun ei end.

¹⁴ Na yi mił erip kin, na nam nge Jura wumb tilap ei, en enim Gos epi ka ei, bun bun kulk, simin ni piik, erngii. Ełe nam nge Jura wumb kopur, en enim kapli Gos eim kin sipi, orung seng ongii nge, na Pol kongun ermbii.

15 Yi erang, Jura wumb tilap ei, Gos kin bul ngangin kin, to tor kindang molmun. Ele nge, Gos pe torung wumb eipi pei konu mei orung orung ei, Gos nga sipi orung sim. Yi mił, Gos nga Jura wumb orung sim kin, kapli pułe yi mił, wumb kolk, nga angk, tonu ok, konj molmun yi mił mulngii.

16 Ek ekin yi ninim, kumb se, bres plawa aninga kopur sik, bres erik kin, Gos kin ngołmun. Nga bres kumna ei. Gos nge kapli nga plawa owundu ei, Gos nge ku. Nga endi yi ku, ond dumbul ei, Gos nge pim kin, kapli nga puł nin kirang ei, Gos nge ku. Pułe yi mił, ond dumbul nin, bres kumna ei, wu Eiparam mił, nga ond kirang nin bres plawa ei, Esrel wumb mił.

17 Ba Gos ond olip kirang kopur engin to si kindim ei yi mił, Jura wumb kombur, ond olip kirang mił ei, to si kindim. Si kindipi kin, nga wumb tilap eipi torung wumb ei, ond olip kirang wii mił, nga erang kin, ond olip kirang mendpil konu ele, dambiltpi ende kindim. Kindang kin, nga akip enim ond olip mam ele, Gos epi ka wii sik, Jura wumb kirang kumna mił, enim nge konu ele sinmin.

18 Yi mił, enim Gos ok Jura wumb ond olip kirang mił, engin topu kindrim ele, enim bong ninerngii mon. Enim ond olip kirang ei kin, bong ninjing kin, kapli enim kom se piik, kun erngii ele nge, enim ond olip puł ei, enim mingnenjing mon; ba ond olip puł ei, enim mengim.

19 Ba enim yi ningii ni piind. “Gos eim Jura wumb ond Olip kirang mił, eim engin topu kindim. Kindipi kin, nga eim sinim dambiltpi

ende kindpi kin, olip kirang ok pim nge konu ele, eim se ende kindim.”

²⁰ Ei keimi mendpił, Gos Jura wumb ond olip kirang mił, eim enim engin topu kindim. Nimbil erang, en enim Gos kin pii gii ninenjing mon. Ba enim torung wumb tilap eipi pii gii ninjing ele nge mendpił, dinga angk molmun. Molk kin, enim noman tuk ele, Jura wumb kin bong nik, ol yi enerngii mon! Ba enim Gos ol erim mił, enim mund mong kulk yi erngii!

²¹ Yi mił, Gos Jura wumb ei, ond olip kirang mendpił mił, eim enim to tor kind si kindim. Yi erang kin, Gos enim wumb tilap eipi ond olip kirang eipi mił ei, kan wiik tunermba mon ku!

²² Ya ele enim kinei! Gos nge noman ka ngopu kin, nga wumb kin kos owundu piipi, kumep kis ngołum ku. Jura wumb, Gos nge ol ka ei buł ngunjung kin, Gos wumb ei kin, kos owundu piipi, kumep kis ngołum. Ba enim tilap eipi wumb, Gos kaimb sipi ngum kin, kapli enim Gos nge kaimb sipi ngołum ele nge, mandi er mułngii! Mon pim kin, Gos enim to kis erpi si kindimba ku.

²³ Pe yi mił, Jura wumb ok Gos wumb ond olip kirang mił engin to si kindim wumb ei, Krais kin pii gii ninarik, si kindnjing kin, kapli Gos wumb ei kin, dambiltpi ende kindang, ond olip puł ele orung pungii. Puk, Gos eim kapli dinga ele erang kin, wumb ond olip puł ele orung puk mułngii.

²⁴ Enim piinmin! Ok, enim torung wumb ond olip kirang wii mił emi pin mulnjung. Mułangin kin, Gos eim enim engin topu, si tuk sipi, ond olip mendpił ele kin, dambiltpi ende kindim. Ond olip ei, enim nge ond mon. Yi mił erang kin, nga Jura

wumb ond olip kirang mendpił mił ei, kapli Gos nga sipi, orung sipi kindang kin, ond olip mendpił nge puł ełe, dambiltpi se ende kindmba.

Gos Eim Noman Ka Piipi, Kaimb Sipi, Wumb Pei Ngum

²⁵ Engnan noł! Ek keimi endi koi erpi pałim ek ei, enim piingii ni piind. Mon pim kin, en enim noman ełe epi ei sin sinim piinmin ni piingii. Yi mił, na enim kin koi erpi pałim ek ei, pułe nip ngumbii end ek ei, yi mił, Jura wumb kopur en enim noman tuk ełe dinga puk mulnjung. Molk pangin kunum ełe, wumb tiłap eipi, Gos mołum konu ełe tuk ok, pei molk kapli enjing.

²⁶ Kapli oł ełe nge, nga Jura wumb pei, Gos sipi orung simba. Sipi kin, Gos ek ka dinga ok mon poł pendrim mił Krai kin ek yi ninim.

“Saiyon konu ełe paki tołum wu ei tonu omba.

Opu wu ei, Jeikop nge wumb kupam noł oł kis enjing oł ei, pei si kindmba.”

²⁷ Ełe nge, na ek keimi dinga wii nip pendind kunum ei, na enim oł kis enjing ei, na si kindmbii.”

²⁸ Nimbił erang, Jura wumb Gos ek ka ei ekii sinark mulnjung wumb ei kin Gos buł ngopu yi erim. Ełe nge enim torung wumb tiłap eipi ełe Gos paki tum. Ba Gos eim Jura wumb kin noman ka ngopu kin, nga eim nge wumb mendpił sipi er pendim. Ełe nge Gos eim ok Jura wumb kupenjing noł kin ni piipi yi erim.

²⁹ Yi mił, Gos eim ok wumb eim kin sipi mundum wumb ei, Gos eim epi ka endi wii ngumbii nirim mił epi ei keimi ngołum. Ełe nge Gos eim noman

eġe ekii se ak topu, orung kindpi ngunerbii, ni piinalim mon.

³⁰ Enim torung tiġap eipi wumb ok, enim Gos ek ka ei ekii sinarik yi eġmin. Ba akip, enim Gos noman ka piipi, kaimb sipi, Gos enim kin ngum epi ka ei enim sinjing. Nimbil erang, Jura Gos nge tiġap wumb ei, Gos ek nirim miġ ei piinarik kin, ekii sinenjing mon.

³¹ Yi miġ ku, pe Jura wumb tiġap Gos ek ka ei piinarik kin, ekii sinanmin mon. Yi miġ erang, akip Gos enim wumb tiġap eipi kin, noman ka piipi kin, paki tonum. Ba eġe nge, ekii se Gos eim Esrel wumb kin noman ka piipi, kaimb sipi kin, paki yi miġ tang singii ku.

³² Yi miġ erang, Gos eim wumb pei eim nge lo ek ei ekii sinarik kin, pii gii ninenjing wumb ei, kan ngopu mundum. Mundum eġe nge Gos eim wumb pei kin kaimb sipi, noman ka ngumba.

Sinim Wumb Pei Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

³³ Keimi mendpil, Gos eim epi ka wii pei mendpil salim ei nin, nga eim noman ka wii mendpil ei nin, nga eim epi kanim kanim pei piinim epi ei, eim kin piki topu, owundu mendpil moġum. Sinim mei wumb kapli, Gos nge mok topu eġim oġ ei nin, eim nge oġ kanim kanim kun eġim oġ ei nin, sinim piinmin miġ ei kapli enermin mon.

³⁴ Pe Gos kumb ok mon poġ pendrim miġ ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi, sinim nge Owundu eim noman eġe piinim miġ epi ei, sinim kapli piimin

min? Nga wumb nii endi, eim kapli ermba mił oł ei Gos kin ek ni ngumba min?"

³⁵ Nga wumb nii endi, eim kunum endi Gos kin epi endi ngołum ei, Gos eim kin kapli ngo orung kindii nimba min?" Mon mendpił!

³⁶ Yi mił erang, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim pei Gos eim pułwu mołum. Nga Gos eim yi ku epi kanim kanim pei se ende kindpi tep er mołum. Nga epi kanim kanim pei ei Gos nge seng kin, eim embe ambił tonu kindngii. Sinim Gos nge embe kunum kunum ambił tonu kindmin. Ei keimi!

12

Sinim Ngenj Kin Noman Konj Ei Gos Kin Ngunmun

¹ Ei yi mił, engnan noł, nimbił erang Gos nge noman ka ngołum ełe nge, na enim dinga to konj kindił. Enim ngenj pei ei Gos kin orung ngungii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał kalk ngołmun mił enim yi erngii! Ba enim ngenj pei konj mułang kin, enim oł kun ka Gos kin ngungii. Ngangin kin, Gos eim noman ełe, ei eim kin enim men tok ełmin oł ełe nge mił Gos eim simba. Oł yi nge, ei Gos kin men keimi tołmun oł ei, sinim noman ełe yi mił pimba.

² Peng kin, enim ya mani mei ełe wumb oł kis enmin oł ei mił, enim yi enerngii mon! Ba Gos erang kin, enim noman tuk ełe konj ka mendpił ngang kin, singii. Sengin kin, yi mił enim Gos nge nipe oł kun ka endi eim noman ełe erngii, ni piinim mił, yi erngii. Erik kin, enim oł kun ka ni,

Gos nge noman enim epi ei ni; Gos nge ol keimi mendpił pei piingii.

³ Nimbił erang Gos eim noman ka ei nge na kin dinga ngum. Ele nge, ek na enim kin endeim endeim ni ngond. Enim wumb owundu mołmun, ni piinerngii mon. Ba enim mołmun mił, yi erik pii kun erik mułngii. Enim noman tuk kun ka pałim mił ni piik Gos enim pii gii ningii nipi ngum mił, yi endeim endeim ni piik mułngii.

⁴ Yi mił ku, sinim wumb ngenj ele pei erpi kin, kanim eipi eipi kind pendrim. Pe ngenj eipi eipi er pendrim mił, ei pei kongun ende, endi enanmin mon.

⁵ Yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Ba Kraiss nge wumb ngenj ende minj mołmun. Nga sinim endeim endeim ni, wumb eipi kin Gos dambiltpi ende kindang kin, ngenj endeim mił peng mołmun.

⁶ Gos sinim kin noman ka ngołmun ele nge, sinim endeim endeim ni, kongun eipi eipi ermin nge dinga ngum. Ele nge, Gos nge noman ka, epi ka wii, ei wii ngum. Ngang kin, wu endi Gos ek ka endi sim mił, ni tor kindim kin, kapłi eim pii gii pałim mił, ni tor kindmba. Sinim yi mił ermin ku.

⁷ Kapłi wumb nii endi, eim wumb eipi paki tumba nge noman pim kin, kapłi wu ei wumb eipi paki dinga wii tumba. Pe nga wu endi, eim ek emb tumba nge noman dinga pim kin, kapłi wu ei, wumb eipi kin ek emb dinga topu ngumba.

⁸ Pe wumb endi eim wumb eipi noman to konj kindmba nge noman dinga pim kin, kapłi wu ei wumb eipi kin yi mił, wumb noman to konj dinga

kindmba. Nga wu endi, eim wumb eipi kin epi ka mok topu, ngumba nge noman yi pim kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, epi pei ngumba. Nga wu endi Gos nge kongun tep wu mułum kin, kapli wu ei eim kongun ełe minj piipi kin, dinga erpi mułmba. Nga wu endi wumb eipi kin kaimb si ngołum kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, paki ka tumba.

Noman Ngołmun Oł Ei

⁹ Enim wumb eipi kin noman keimi ngungii. Nga enim oł kis kanim kanim pei buł ngungii. Ngok kin, enim oł kun ka ełe, ambıl gii nik mułngii.

¹⁰ Enim wumb eipi kin noman ka ngok kin, enim Krais kin pii gii nik kin, angim angim mił mułngii. Molk kin, noman dinga kindik, enim wumb eipi nge embe ambıl tonu kindngii.

¹¹ Enim kongun ełe ten kulk enerngii, mon! Ba enim kongun kunum kunum dinga kindik erngii. Yi mił, enim noman tuk gui dinga kindik kin, Gos Owundu nge kongun erik mułngii.

¹² Enim Gos Owundu orung omba ei nge kui erik mułngii. Mułangin kin, oł embin tui enim kin tonu om kin, kapli enim dinga angk, kui erik mułngii. Molk kin, enim kunum kunum Gos kin prei ełmin oł ei, ambıl gii nik mułngii.

¹³ Kapli, Gos nge wumb kombur epi endi sin-erang mułngii wumb ei kin, enim paki ka wii tok, ngungii. Nga konu eipi wumb kombur enim ngii konu ełe ongii ei, kapli enim wumb ei kin paki ka tok, tep ka erik mułngii.

14 Wumb kombur enim kin oł embin tui erik ngunjung kin, kaplı enim Gos kin kii sik, prei erangin kin, Gos wumb ei kin paki ka tumba. Nga enim Gos kin prei erik kin, wumb ombu kin ek kis nik, prei enerngii, mon!

15 Wumb nii endi ka piim kin, kaplı enim wumb ei kin ka piingii ku. Nga wumb nii endi eim ke nipi, noman embin pim kin, enim wumb ei kin ke nik, noman embin to piik, ngungii ku.

16 Enim wumb endeim endeim kin, noman ende sek ngungii. Enim noman ełe, wu owundu mołmun ni piinerngii mon! Ba enim wumb epi pei sinałim wumb ei kin, ende nok pek kin, molk pungii. Enim epi kanim kanim pei, sin piinmin, ni piinerngii mon!

17 Pe wumb endi enim kin oł kis erpi ngum kin, nga enim wumb ei kin oł kis er orung kind, ngunerngii mon! Enim kaplı noman ełe ka piik, wumb pei nge ningił ełe, oł kun ka erik mułngii.

18 Pe enim kaplı noman tok piik kin, wumb eipi kin opu ermin ni piinerngii mon. Ba enim wumb eipi kin noman ende sek kin, kun ka erik mułngii!

19 Engnan noł, na noman enim ngond. Wumb nii endi eim, enim kin oł kis erim kin, enim wumb ei kin oł kis erik, orung kindik ngunerngii mon! Ba enim wumb kin ei, kaplı mering kindangin sengli. Gos eim popuł kis wumb ei kin tonu opu si kun ermba! Kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim. “Gos Owundu yi ninim, ‘Na wumb nii endi oł kis ełim kumep kis ngo orung kindngii pułe ei, na mendpił,’ ” Gos Owundu yi ninim.

20 Ba kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Enim nge opu erii wumb ei, en enim

kuni sinerang kin, en enim kuni tang mulnjung kin, enim kuni ngungii. Nga noł nuwa erang mulnjung kin, noł kulk ngangin kin, nungii ku. Keimi enim yi mił enjing kin, kapli opu erii wumb en enim singambil erang piingii.”

²¹ Enim oł kis elmin oł ei, enim kamb mani kindnerangli mon. Ba enim oł kun ka pimba mił erik kin, oł kis elmin oł ei kamb mani kindngii.

13

Enim Ya Mani Mei Ele Tep Etmin Wumb Ei, Ek Ningii Mił Ekii Sik Erngii

¹ Enim wumb pei ya mani mei ele wumb tep elmin wumb ek ningii mił, ekii sik erngii. Wumb tep enmin wumb ei, en enim nge noman dinga ele nge molałmin mon; ba wumb ei Gos nge angil ele er kindpi kin, kongun ei mundang mołmun. Pe ya mani mei ele, tep enmin wu ei, Gos eim mułngii neng mołmun.

² Yi mił erang, wumb nii endi eim, ya mani mei tep enmin wu ei ningii ek ekii sinarik, ek to kindnjing kin, wumb ei Gos nge ek ei to kindpi kin, ekii sinanmin ku. Pe nga wumb ei, ek ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kumep kis ngang kin, singii.

³ Yi mił, pe wumb nii endi, eim oł kun ka ermba wumb ei, eim ya mani mei ele tep enmin wu kin, mund mong kulerngii mon. Ba wumb nii endi, eim oł kun ka mił enerim kin, oł kis erim wumb ei, eim kin, mund mong kulmba. Enim mani mei ele tep enmin wumb ei kin, mund mong kularpin kin, wii mułmun ni piinjing kin, kapli enim oł

nipe oġ kun ka endi pimba miġ erngii. Yi miġ erangin kin, tep eġmin wumb enim embe ambiġ tonu kindik kin, ka piik ngungii.

⁴ Yi miġ, ya mani mei tep enmin wu ei, Gos nge kongun wu noman dinga ngang kin, enim kin paki tang kin, kongun ka enmin. Ba enim oġ kun ka pinermba miġ erik ninjing kin, kapġi enim mund mong erngii. Nimbiġ erang mei mani tep enmin wumb ei kin, Gos noman dinga ngang kin, ambilk moġmun. Molk kin, tep enmin wumb ei noman dinga ei wii sinenjing mon. Ba tep enmin wumb ei, Gos nge kongun wumb moġmun. Molk puk kin, wumb nii endi eim oġ kis miġ erim kin, kapġi wu oġ kis eġim wu ei, kumep kis ngang simba.

⁵ Yi miġ erang, sinim mei eġe tep eġim wu ei kin dinga eġe mandring muġmun. Moġpun kin, sinim Gos nge kumep kis eġe nge minj, mund mong kulermin mon; ba nga yi ku, sin sinim noman tuk gui eġe nge, ek nimba miġ, ekii sipin er muġmun ku.

⁶ Eġe nge, enim mei tep eġmin wumb ei kin, enim ku takis toġmun ku. Nimbiġ erang, tep eġmin wumb ei, Gos nge kongun wumb moġmun; wumb ei, kunum kunum takis kongun eġe nge tep erik moġmun.

⁷ Enim wumb pei ku sinjing wumb ei ku ngo orung kindik ngungii. Nga ku takis siġmin wumb ei kin, enim ku takis tok ngungii. Nga wumb endi konu eipi epi konu endi tuk om kin, kapġi enim ku ngo orung kindik ngungii ku. Nga enim wu num endi muġum kin, enim wu ei kin ek ekii sik, mandring molk pungii ku. Nga enim wu num endi embe ambiġ tonu kindim kin, kapġi enim eim

embe ambil tonu kindngii ku.

Noman Ngołum Wu Ei Lo Mendpił Ekii Sim

⁸ Enim wumb eipi endi epi endi si no pendik enerngii mon. Ba wumb eipi ngo pendikmin oł yi mił, kunum kunum pepi mułmba. Ełe nge oł ei, enim wumb eipi kin noman ka ngungii. Nimbil erang wumb endi wumb eipi kin noman ngołum ei, eim Gos lo ek ełe keimi ekii silim.

⁹ Pe Gos nge lo ek ei yi ninim, “Enim wu eipi embnjing ngundnerngii mon; nga enim wumb eipi endi to kundnerngii mon; nga enim wumb eipi epi endi waning sinerngii mon; nga enim wumb eipi epi kan bun bun sik kin, simin ni yi piinerngii mon.” Nga lo ek eipi endi yi ninim ku. Ei lo ek eipi pei si ende kindpi kin, ek peng endeim mendpił palim. “Enim nge tilap ełe mandi mołmun wumb ei, noman ka ngungii ei, en enim noman ngołmun mił, yi ku ngungii.”

¹⁰ Wumb nii endi, wumb eipi kin noman ngołum ei, eim wumb mandi mołmun wumb ei kin, oł kis enalim mon. Yi mił, wu endi noman ngołum wu ei, eim Gos nge lo ek ełe keimi ekii silim.

Sinim Kun Ka Endmin

¹¹ Pe nga, na yi mił nip enim ngond. Enim mołmun kunum ełe piinmin. Pe kunum ełe mendpił, enim or palmin ei, enim konj kindik mułngii. Nimbil erang enim piinmin; ok enim pii gii ninjing kunum ełe, Gos enim sipi orung simbii nim kunum ei, kunum kinan sim. Ba pe, kunum ei mandi mendpił enim.

¹² Konu emii palim ei mandi poru nimba enim. Nga konu tilang ei ya mandi opu salim. Pe nga sinim emii palim mił oł kis ełmin oł ei, si kindmin. Si kindpin kin, sinim Gos nge tilang opu ełmin alap kumb tepii mił ngum epi ei sipin kin, oł kis ei to mani kindmin.

¹³ Pe sinim oł kun ka, erpin endmin. Yi mił ku, wumb tilang erang ełe andinmin. Nga sinim noł nopun, wulu pang kin, nilkeng sinermin mon. Nga wu eipi embinjing kin ngundpun, nga oł kis penj mułum oł ei enermin mon. Nga sinim wumb eipi kin ek mił erpin kin, wumb eipi nge epi endi simba ei, kan bun bun sinermin mon ku.

¹⁴ Ba sinim Owundu Jiisas Kraiss simin konguk konj mił kindpin kin, eim oł kun ka oł erpin eim kin dambiltpin ende pupun mułmun. Mołpun kin, nga sinim ngenj ok nge ełe nge nga noman ei to piinenmin mon.

14

Enim Engnjing Noł Kin Kos Erik Ngunerngii Mon!

¹ Pe wumb nii endi eim pii gii ei dinga pinerim kin, wumb ei enim eim si mengk kin, Gos nge tilap wumb kin tuk sipngii. Ba enim wu ei eim nge noman ełe piinim mił ei, enim to pułpeł tunerngii mon!

² Wu endeim eim pii gii dinga nipi kin, eim kung kuni ni epi endi numbii ni piilim mił, ei nołum. Ba wu endi eim pii gii dinga pinerim kin wu ei, eim aka pin kuni ei mendpił nołum; ba kung minj nonalim.

³ Pe wu nii endi eim kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, eim wu eipi endi aka pin kuni mendpił nołum wu ei kin, kis piipi ngunermba mon! Pe nga, wu endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim yi piipi kin, wu endi kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, oł kun pinalim mił enim ninermba mon. Nimbił erang, Gos wu ei eim tiłap ełe tuk sipi, mundum ku.

⁴ Wumb nii endi, enim wumb eipi nge kongun wu endi mułmba ełe, kanik kin, nim oł ei kun ka enmin oł kun pinalim mił, oł kis en ningii min? Wu ei eim nge kongun tep wu ei opu, wu ei eim kongun kis min ka erim ei, eim kapli mok topu, piimba. Pe nga keimi, wu ei eim dinga engmba. Nimbił erang Owundu Krais eim wu ei, eim kapli paki tang kin, wu ei eim dinga angpi mołum.

⁵ Wu endi eim yi ni piipi kin, kunum endi ei kunum kor owundu tangpi seng kin, nga kunum kopur to mani kindnim ni piinim. Nga wu endi eipi yi ni piinim; kunum kunum ei kunum ende mił ni piinim. Wumb endeim endeim ni, en enim noman ełe, pii kun erik mułngii!

⁶ Pe wumb nii endi eim kunum endi ei kor owundu ni piinim wu ei, eim kunum ełe men topu, Owundu nge embe ambił tonu kindpi mołum. Nga yi ku, wu endi eim kung kuni kanim kanim nołum wu ei, eim Owundu nge embe ambił tonu kindmba. Kindpi kin, eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngopu kung kuni nołum. Pe wumb nii endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim Owundu kin piipi kin, kung minj kopur nonalim. Nonarpi kin, nga eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngołum ku.

⁷ Yi mił, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, konj mołpu kin, na noman ełe yi ermbii ni, noman to piinermba mon! Nga yi ku, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, kułmbii ei nam noman ełe ermbii ni, noman to piinermba mon, ku. Ba Owundu nge noman ełe mendpił pałim.

⁸ Nga sinim konj mułmun ei kapłi, sinim Owundu nge. Nga yi ku, sinim kułmun ei kapłi, sinim Owundu nge ku. Yi mił, sinim konj mułmun min, sinim kułmun ei, sinim Owundu nge mendpił mołmun.

⁹ Ełe nge mendpił, Krais kołpu kin, nga angpi, tonu opu, konj mołum. Yi mił erang, sinim koltmun wumb ei nin sinim konj mołmun wumb ei nin, tał ouni eim Owundu mułmba.

¹⁰ Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin kos piikin ngon? Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin ek kis nikin ngon? Yi mił sinim wumb pei Gos eim ningił ełe engamin kin, Gos sinim kin kos owundu piipi ngumba.

¹¹ Ei yi mił kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim,

“Owundu yi ninim, ‘Na konj mołup kin, na ek keimi nip enim ngond. Wumb endeim endeim ni mong gopsing pii polk, na kin men tok ngungii. Nga enim endeim endeim ni, gupu anmbił ek dinga ni tor kindik kin, nam embe ambił tonu kindik erngii.’ ”

¹² Yi mił erang, sinim wumb endeim endeim ni, ya mani mei ełe nipe oł endi enjpin ei ni, tor kindipin kin, Gos ngumun.

Enim Oł Yi Erangin Kin Enim Engnjing Noł Bok

Tok Oł Kis Enerngii Mon.

¹³ Pe enim wumb eipi endi kin, kos ni ngunerngii mon; ba enim noman tok piingii. Enim engnjing noł ei kin, epi endi erangin kin, oł kis endi erngii ei min, enim andłam ondu ngok, yi enerngii mon!

¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas na andan tang moł. Mołup kin, na piind epi kanim kanim pei ei, eim kin penj mulałim; ba konj ka mołum. Ba wumb nii endi eim epi endi ei, penj tonum ni piinim epi ei, eim noman ełe piinim mił epi ei, penj topu mołum.

¹⁵ Yi mił, enim kuni penj mułum kuni nonmun ei, enim engnjing noman tuk ełe to kis mondunmun. Ełe nge, enim piingii ei, enim nga wumb eipi kin noman ngonalałmin oł ełe nge andinmin. Nga Kraiss eim kołpu kin, nga eim wumb yi nge, si orung simba nge kułum. Yi mił, nga enim wumb ei kin enim kuni nonmun ełe nge erang kin, wumb ei nge noman tuk kis mułmba ei, yi mił nga enerngii, mon.

¹⁶ Mon pim kin, enim epi ka wii sałim ni piinmin epi ei, wumb endi epi ka wii ei kanik kin, epi ei kin, ek kis nik ngungii.

¹⁷ Yi mił, kuni nok, nga noł nok ełmin oł ei, Gos eim wumb pei tep er mołum konu ełe puł mił mon. Ba Gos wumb pei tep er mołum konu ei pułe yi mił; noman emin ni, oł kun ka ei ni, noman ka ka piik enmin oł ei nge, Gos nge Gui Ka je erang kin, oł yi nge tonu ołum.

¹⁸ Yi mił erang, wumb nii Kraiss kin ekii sik, oł ombu enjing kin, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngumba. Nga wumb enim kun ka mołmun wumb,

pa nimba.

¹⁹ Yi mił, nga sinim kunum kunum kongun dinga yi mił erpin kin, wumb eipi kin paki topun eramin kin, wumb noman emin seng molk kin, noman tuk dinga pang mułngii.

²⁰ Yi mił, enim mowii kuni ei piik kin, wumb noman tuk Gos nge kongun ełe, to er kis mundnerngii mon. Keimi, kuni kanim kanim pei ei kun ka nungii; ba enim kuni ełe erpi kin, wu endi bok topu, orung pupu, oł kis enim ei, yi mił, nim en kin, ei oł kun ka mon; ei oł kis enjii.

²¹ Ba enim kung minj nungii min, noł wain nungii ei min, epi endi eipi erngii oł ei erangin kin, enim engnjing noł bok tok, orung puk kin, oł kis enmin oł ei, kaplı oł ei enim enenjing kin, enim oł kun ka mendpił erngii.

²² Enim nge pii gii ei tuk enim kin mołum ei, Gos kin enim kin pii gii ouni mołum ni piingii. Piik kin, wu endi eim epi ka wii ni piinim ei, eim noman tuk ełe kos piipi, mok topu enanim; kaplı wu ei eim ka ka piipi mułmba.

²³ Ba wumb nii endi eim noman tał sepi piipi kin, kuni numba wu ei, Gos kos piipi, wu ei ngumba. Nimbił erang, ei eim pii gii ninarpi kin kuni num. Yi mił, kuni ni, epi kanim kanim pei, wumb endi pii gii ełe tonu onerim kin, kaplı ei oł kis enim.

15

¹ Sinim wumb pii gii dinga pepi nim kin, kaplı wumb endi pii gii dinga pinerim kin, sinim wumb ei paki topun, oł embin ei sinim ko wumun.

Ko wupun kin, sin sinim noman ele mendpil enermin mon.

² Ba sinim endeim endeim ni, mandi mołmun wumb ei nge, noman ele erngii mił ermin. Eramin ele nge, enim oł kun erangin kin, ekii sik kin, noman dinga singii.

³ Yi mił, Kraiss ei eim noman ele ekii sipi, eneririm mon. Ba eim eririm mił, kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Wumb ek kis niłmin ek kis ei, Gos kin nik ngunjung. Ba ek kis ei na kin tonu om,” pa ninim.

⁴ Yi mił, ek ka kanim kanim pei kumb ok Gos mon poł pendrim ei sinim andan to ngumba nge pultum. Poł pendrim mon ei, sinim noman tuk dinga ngopu kin, nga sinim dinga angpin, pii gii nipin kin, Gos orung omba ei nge kui er mołmun.

⁵ Pe nga, Gos ei eim wumb noman tuk dinga kindang kin, dinga angk, pii gii mołmun pułwu mołum. Mołpu kin, Gos eim enim paki tang, molk pangin kin, wumb endeim endeim kin noman ende sek kin, Kraiss Jiisas oł kun ka elim sinim andan topu kin, enim ei ekii simin.

⁶ Sipin yi mił, enim pei ek nik ende kindik kin, kułou tok, Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiisas Kraiss nge Arim, eim nge embe ambił tonu kindpin mułmun.

Kraiss Eim Jura Wumb Kin Torung Tilap Eipi Wumb Kin Paki Tołum

⁷ Yi mił, sinim wumb endeim endeim ni sipin kin, ek ka nipin tuk simin. Yi mił ku, Kraiss sinim tuk sim mił, yi mił ku erngii. Erik kin, sinim pei Gos nge embe ambił tonu mendpil kindmin.

⁸ Na ek yi mił nind. Krais tonu opu kongun wu mił mołpu kin, wumb ngenj kopsik elmin Jura wumb ei, paki tumba nge om. Eim yi mił erpi kin, Gos nge ek ka keimi dinga kindpi kin, keimi tonu orum. Yi mił erpi kin, Gos ek mong keimi nirim mił, keimi sinim kupenjpın noł Eiparam, Aisak, Jeikop wu kei kin tonu orum.

⁹ Nga ełe nge, wumb tiłap eipi wumb Gos nge noman ka ei kanik kin, Gos embe ambił tonu kindngii. Yi mił, Gos eim kumb ok mon poł pendrim mił, ek yi ninim.

“Ei yi mił, na torung wumb tiłap eipi ei kin na Gos embe tonu kindip ngumbii. Nga na golang nip kin, nim embe ambił tonu kindmbii.”

¹⁰ Nga Gos ek ka endi yi ninim,

“Enim torung wumb tiłap eipi ei kin, ka piik Gos eim nge si mundum Jura wumb tiłap ei kin, ka piik erngii.”

¹¹ Nga Gos ek ka endi yi ninim ku.

“Enim torung wumb tiłap eipi enim Gos Owundu nge embe ambił tonu mendpił kindngii. Nga wumb pei Gos Owundu nge embe ambił tonu kindngii ku.”

¹² Nga kumb ok, Aisaiya Gos ek ka ni tor kindiłim wu mon poł pendrim mił, ek yi ninim ku.

“Deipis nge arim Jesii nge kupam noł ełe nge, wu endi tonu omba. Wu ei tonu opu, orung tiłap eipi wumb ei kin, tep er mułmba. Mułang kin, wumb tiłap eipi wu num ei kin, pii gii nik, eim en enim sipi orung simba nge kui er mołmun.”

¹³ Sinim Gos kin kui er mołmun Gos eim pułwu. Eim erang kin, enim pii gii ełe nge, enim noman

ka ka piik kin, nga noman emin enim kin, noman tuk ele piki topu mułmba. Mułang kin, enim Gos Gui Ka nge dinga ei sik kin, nga enim Gos sipi orung simba ei nge, kui erik mułngii. Mułangin kin, enim noman tuk ele piki topu mułmba.

Pol Gos Kongun Erim Mił Pule Palim

¹⁴ Na nge engnan no! Na noman ele piind ei, enim noman tuk ele oł kun ka minj piki to mołum. Nga ei enim kin noman dinga kanim kanim enim kin peng kin, enim kapli wumb endeim endeim ni andan tok kin, noman ka ngungii.

¹⁵ Ba na enim kin mon polup ngunj ei kopur ek dinga mił nind. Nga na enim kin mund mong enenj mon; ba na enim noman tuk ele to konj kindmbii nge enj. Nimbił erang Gos eim na kin noman ka piipi ngum.

¹⁶ Ngang kin, Krai Jisas eim erang, na Pol Krai Jisas nge kongun wu endi mił moł. Mołup kin, wumb tilap eipi wumb kin, Gos nge kułmał kałmin oł ei nge erip kin, nga Gos ek ka ni tor kindinj. Kindip kin, nga tilap eipi wumb ei, Gos sipi orung simba nge tu wunj. Tu wamb kin, Gos nge Gui Ka ei je erang, wumb ei Gos kin oł kun ka er mułngii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał ka wii mił, Gos noman ele piim mił ngunj.

¹⁷ Yi mił erang, na Krai Jisas kin kongun erip ngunj ei, na ka ka piip kin, na Gos nge kongun erip ngunj.

¹⁸ Yi mił, na nga epi eipi endi ni tor kindnermbii mon; ba na epi endeim mendpił ni tor kindmbii. Na ek pol Krai na kin kongun erim mił ele, ni tor kindmbii end. Ele nge ek nin elim oł ei, wumb

tilap eipi wumb ei, Gos nge ek ka ele ekii sik erngii.

¹⁹ Gos eim dinga ei andan tang ei, na jep ol enj ele kenjing. Ei Gos eim nge Gui Ka nge dinga ei, na ngang kin, kongun enj ele, en enim kenjing. Yi mił nga, na Jerusalem konu ele kongun pułngun mondup kin, na Krais nge ek ka ei ni tor kind erip kin, konu orung orung andip, Eiliikam konu ele tor op erip kin, nip poru ninj.

²⁰ Yi mił, nam kunum kunum noman ele ermbii ni piind ol ei, Krais nge ek ka ei ni tor kindip kin, konu jili mił endi Krais nge embe piinarik mołmun konu ele, nimbii ni piind. Ba na konu endi eipi wumb ok, Krais nge ek ka ni tor kind-njing konu ele, na ek ka ei ni tor nga ninermbii mon. Ba nga na wumb Krais ek ka piinarik mołmun konu ele ek ka ei, ni tor kindmbii.

²¹ Ba kumb ok, Gos ek ka mon poł pendim mił, Krais kin ek yi ninim,
 “Wumb nii endi eim nge ek ka ei piinenjing piim kin, pe kanik piik erngii. Nga wumb nii endi en enim eim nge ek ka ei piinenjing kin, pe piik kun erngii.”

Pol Eim Rom Wumb Konu Ele Bii Nipi Piim

²² Yi mił erang, na enim Rom wumb kin ombii ni piind. Ba kunum kunum na nge kongun end ei, na andłam ondu ngonum. Ba na ombii kapli enanim.

²³ Ba akip na ya konu ele kongun enj ei, endi nga pinałim mon. Na kumb ok kung ngii pei o pang kin, na mołup enim kin op, kenmbii ni piinj.

²⁴ Yi mił erang, ekii se na Spein konu ele bii ni piind. Kunum ele, na enim kumb se kanip kin,

ekii se Spein konu eŕe bii. Na enim kin kunum kopur moŕup kin, noman tuk ka piyamb kin, ekii se enim na si mengk, Spein konu andŕam eŕe paki tangin kin, kapŕi na Spein konu eŕe bii.

²⁵ Ba akip na ku kopur si mengip kin, na Gos nge wumb Jerusalem konu owundu eŕe moŕmun ei, ku sipip, paki top ngumbii.

²⁶ Yi miŕ, Masironiya konu wumb ni, Akeiya konu wumb ei, ku nin epi ombu sik kuŕou tok, Jerusalem konu eŕe Gos kin pii gii ninjing wumb epi endi sinerang wumb ei kin ngok, paki tumun ni piinjing.

²⁷ Wumb ombu en enim noman eŕe ka piik kin, oŕ yi enjing. Nga yi ku, en enim Jerusalem konu eŕe wumb kin, ku nin epi ngo pendnjing epi ei ngo orung kindngii. Nimbiŕ erang, Jerusalem konu eŕe wumb, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei torung wumb kin nik ngunjung. Ngok kin, nga yi ku, torung tiŕap eipi wumb ei, kuni nin, ngenj eŕe epi ei ngo pendnjing epi ei, Jerusalem konu eŕe wumb ei paki tok ngo orung kindngii ku.

²⁸ Yi miŕ erang, na kumb se kongun ei er poru nimbi. Nga na ku nin epi ei, Jerusalem konu eŕe wumb ei angil eŕe kun ngop pendip poru ninj kin, kapŕi na enim nge andŕam eŕe op, enim kanip kin, ekii se na Spein konu eŕe bii.

²⁹ Pe na piind ei, na enim kin ombii kunum ei, Krai nge epi ka wii ngum epi ei, na kin piki top moŕang kin, epi ka wii ei na tu wup, enim kin ngumbii.

³⁰ Na engnan noŕ, na enim dinga kii sind ei, enim sinim nge Owundu Jiisas Krai ei kin, nga Gos Gui Ka nge dinga noman ka ei kin, enim

kongun dinga erik, na kin ouni men tok, Gos kin kii sik ngangin kin, Gos eim na paki tumba.

³¹ Yi mił erangin kin, na Juriya pii gii ninenjing wumb ei, kaplı na kongun ermbii mił, na ambıl gii nik ngunerngii. Nga enim Gos kin men tok erangin kin, Jerusalem konu ele Gos kin pii gii ninjing wumb ei, na kongun end ei noman erang piik kin, na paki tamb kongun ei singii.

³² Yi mił erang, Gos eim noman ele, na enim kin ombii kunum ei, na ka ka piip ombii. Op kin, na enim kin kor aninga kopur sip kin, na noman tuk ele dinga simba.

³³ Gos eim noman emin pułwu ei, eim enim pei kin mułmba. Ei keimi!

16

Pol Eim Ek Ka Nipi Wumb Pei Ngum

¹ Pe nga enim piyei; na enim kin ek endi ngamb kin, sinim nge einjpin Piipii nge ek endi ni ngamb piingii. Amb Piipii eim Senkreiya konu owundu ele men tołmun wumb paki tołum.

² Tang kin, na yi ni piind, enim Krais Owundu ni piik kin, amb Piipii ei sik tuk kindangin kin, enim pii gii wumb kin mułmba. Enim Gos nge wumb yi mił enjing kin, ei oł kun ka. Amb Piipii eim noman embin endi pim kin, enim kaplı paki tok nik, kun erngii. Nimbił erang eim wumb pei paki topu kin, nga eim na paki tum ku.

³⁻⁴ Enim Priska kin, Akuila kin, ‘Wel!’ a ningii ku. Nik kin, eł ełip, na kin Krais nge kongun ende ełmin wu amb tał. Wumb tał eł ełip, mandi kolkul kin, na paki tungul nge pim. Yi mił na

mendpił, wumb tał kin, ek ka nip ngunenj mon; ba torung wumb tilap eipi men tołmun wumb ei yi ku, wumb tał kin, ek ka nik ngołmun ku.

⁵ Nga enim na nge ek ka ei, Gos nge men tołmun wumb tał nge ngii konu ełe, kułou tok mołmun ełe, nik ngungii ku.

Nga yi ku, enim na nge ek ka ei, Epenesas nik ngungii wu ei, na nge noman ngoł wu ei, kumb se Eisiya konu owundu ełe wumb kin, Krais kin pii gii nirim.

⁶ Na nge ek ka, amb Mariya kin nik ngungii. Mariya ei eim enim kin kongun dinga kind erpi kin, enim paki tołum.

⁷ Pe enim wu tał, Andronaikis kin Juniya, kaplı ‘Ka mułnguł’ a nik kin, ngungii ku. Ngok kin, eł ełip na nge wumb kin, miyem ende mił ei, na kin kan ngii ełe ouni pinjpin. Eł ełip ok, Krais kin pii gii nengil kin, na ekii se ninj. Eł ełip Krais nge ek se andilmin wumb ei nge, wu num mił mulnjunguł.

⁸ Pe enim wu Ambliyasis kaplı ‘Ka mołun’ a nik ngungii ei, eim sinim nge enginjin Owundu Jiisas kin pii gii neng kin, na nge noman ka ngoł wu.

⁹ Pe enim wu Erpanis kin, ‘Kaplı ka mołun’ a nik ngungii ei, eim sinim nge kongun ouni wu, Krais nge kongun ełim. Nga wu Sakis kin, ‘Kaplı ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim na noman ngoł wu.

¹⁰ Pe enim wu Apelis kin, ‘Kaplı ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim Krais nge kongun dinga kindpi ełim wu. Pe nga enim wu Arisopulus kin, eim nge ngii ende wumb kin, ek ka, nik ngungii ku.

¹¹ Nga enim wu Eroriyan kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim nam nge wumb miyem ende. Pe nga, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Narsisis kin ngii ende mołmun wumb ei kin, ‘Kapli ka mołun’ a nik ngungii ku.

¹² Pe enim amb tał Traipeina kin Traiposa kin, ‘Ka mołmbuł,’ a nik ngungii. Amb tał Owundu nge kongun ełmbił amb. Nga yi ku, enim amb Persis kin, ‘Ka mołun,’ a nik ngungii. Ei eim sinim nge Owundu kin, noman ngopu kin, kongun dinga elim amb ei, na nge noman ngoł amb.

¹³ Nga enim wu Rupus sinim Owundu nge kongun ka elim wu ei kin, nga eim mam kin, ‘Kapli ka mołmbuł,’ a nik ngungii ku. Amb ei, na nge minan mendpił mił mołum.

¹⁴ Nga enim Asinkrisis Plekon, Ermes, Pasropus kin, Ermas wu pei, ‘Enim kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku. Nga sinim enginjpin noł kopur, wumb ombu kin mołmun wumb pei kin, ‘Ek ka,’ a nik ngungii ku.

¹⁵ Nga enim Pilolokus kin, Juliya kin, Neras kin, nga eim aim Olimpas kin Gos nge wumb kopur pei en enim kin ouni mołmun ei, ‘Kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku.

¹⁶ Nga enim Gos nge wumb pei endeim endeim ni engnjing noł kin, angil sik, kangilk tuk sik erngii ku. Nga Kraisis nge men tołmun wumb pei, enim kin ek ka nik ngungii.

Ek Ni Poru Nipi Kengip Ngop Ek

¹⁷ Na engnan noł, na enim noman to konj kindamb kin, enim kan kun erik mułngii. Molk kin, wumb nii endi enim pii gii wumb kin, to

eipi eipi kindngii enmin min; nga Gos ek ka enim sinjing ei, ekii sik enanmin ei min; nga wumb ombu oł kis erangin kin, wumb eipi bok tok kin, oł kis elmin. Enim wumb yi nge, buł ngok, ekii sinerngii mon.

¹⁸ Yi mił, wumb ombu en enim, sinim nge Owundu Krai Jiisas nge kongun ei enalmin mon; ba en enim ngenj noman ełe ekii sipin kin, ermin ni piinmin. Piik kin, en enim gupu ełe ek ka mił nik kin, nga ek kend mił tok nik kin, wumb eipi nge noman dinga pinałim mił, ei ek kend tok ngok, elmin.

¹⁹ Yi mił, enim Gos ek ka ei ekii silmin oł ei, wumb pei piik poru ninmin. Yi mił erang, na enim kin ka ka piip ngond; ba na noman ełe piind ei, enim oł kun ka erik mułngii. Erik kin, oł kis elmin oł ei, noman to piinerngii mon!

²⁰ Pe nga, Gos eim noman emin ngołum pułwu, eim kunum olt mon, Gos eim Seisen erang kin, enim nge simb ełe, kamb mani kindmba. Pe Krai sinim nge Owundu Jiisas ei, eim noman ka enim kin mułmba.

²¹ Wu Timosii, na kin kongun ende ełmbił wu. Timosii nin, Lusiyus nin, Jeisin nin, Sosipaser nin, wumb ei na nge tilap ende wumb pei ei, 'Enim kaplı ka mołmun,' a nik ngonmun.

²² Na Tersiyas, na Pol gupu ełe ek neng kin, na mon ei polt. Połup kin, na Owundu nge embe ełe, 'Enim kaplı ka mułei,' a nip ngond.

²³ Wu Geiyas, na Pol kanpi kun er si mołulum wu ei, eim 'Enim kaplı ka mułei,' a nipi ngonum. Nga men tołmun wumb tep ka elim wu ku. Nga Erasmus konu peni owundu ełe, ku tep elim wu ni,

Korsus sin nge enginjpin kin, eł elip, ‘Enim kapli ka mulei,’ a nikił, ngołmbuł ku.

²⁴ (Pe sinim nge Owundu Kraiś Jiias ei, eim noman ka, enim kin pei ouni mułngii; ei keimi.)

Prei Erik Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

²⁵ Pe nga, sinim Gos eim embe ambil tonu kindinmin. Pe nga, Gos eim kapli enim er dinga kindmba ei, na Jiias Kraiś nge ek ka ni tor kindinj ełe, kindmba ei, Jiias Kraiś nge ek ka ei, kumb ok koi er pałilim ek ei, pe mendpił, Gos sipi peni ełe kindim.

²⁶ Kindang kin, pe Gos ek keimi ei, ek ni tor kindiłmin wumb mon polk kin, peni ełe tor kindnjing. Nga kunum kunum konj mołulum Gos, eim andan tang kin, wumb tilap pei kanik kin, piik erngii. Yi erik kin, Gos erang, wumb pei pii gii nik kin, Gos nge oł ei, ekii sik erngii.

²⁷ Gos ei eim endeim mendpił! Eim noman kun ka piinim nin, epi kanim kanim piilim pułwu. Sinim Jiias Kraiś kin, Gos eim embe ambil tonu kunum kunum kindmin; ei keimi!

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818